

Till statsrådet och chefen för Justitiedepartementet

Chefen för Justitiedepartementet, statsrådet Thomas Bodström, beslutade den 26 november 2003 att ge överdirektören Ann-Marie Begler i uppdrag att biträda Justitiedepartementet med en översyn av DNA-teknikens användning inom brottsbekämpningen.

Den promemoria som ligger till grund för uppdraget finns bifogad som bilaga 1. I uppdraget har ingått att

- överväga om kraven för att få registrera uppgifter om resultat av DNA-analyser i DNA-registret kan sättas lägre,
- överväga om det finns skäl att särskilt lagreglera provtagning för DNA-analys,
- lämna konkreta författningsförslag utifrån dessa överväganden samt
- redovisa kostnadskonsekvenser samt finansiering av lämnade förslag.

Uppdraget att göra en översyn av DNA-teknikens användning inom brottsbekämpningen redovisas genom denna promemoria.

Hovrättsassessorn Catharina Kihlefelt Bondesson har biträtt utredaren.

Härmed överlämnas promemorian Genetiska fingeravtryck.

Uppdraget är därmed slutfört.

Stockholm i juni 2004

Ann-Marie Begler

/ Catharina Kiblefelt Bondesson

Innehåll

Sammanfattning	13
Tagande av DNA-prov	13
Registrering av DNA-profil i DNA-registret	14
Konsekvenser m.m.	14
Övriga frågor	15
Författningsförslag	17
1 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken	17
2 Förslag till lag om ändring i polisdatalagen (1998:622).....	20
3 Förslag till förordning om tagande av DNA-prov m.m.	23
1 Inledning	25
2 DNA inom kriminaltekniken	27
2.1 Vad är DNA?	27
2.2 Vad är det i DNA som analyseras?	28
2.3 Den vanligaste analysmetoden (PCR).....	28

2.4	Typbestämning ger en DNA-profil	29
2.5	Slutsatser vid typbestämning av DNA i biologiska spår	30
2.6	Nära släktingar och DNA-profiler	31
2.7	DNA från mer än en person.....	32
2.8	Specialanalyser	32
2.8.1	LCN-analys	32
2.8.2	Mitokondriellt DNA-analys (mtDNA-analys)	34
2.9	Handläggningen vid SKL.....	35
2.10	Kvaliteten vid SKL	35
3	Gällande rätt m.m.	39
3.1	Inledning.....	39
3.2	Regeringsformen	39
3.3	Lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.....	40
3.4	Rättegångsbalken	41
3.4.1	Tagande av DNA-prov	41
3.4.2	Tagande av fingeravtryck m.m.	42
3.4.3	Övrigt	42
3.5	Förordning (1992:824) om fingeravtryck m.m.....	42
3.6	Polisdatalagen (1998:622) samt polisdataförordningen (1999:81)	43
3.6.1	Allmänt om lagens tillämpningsområde m.m.	43
3.6.2	Register med uppgifter om DNA-analyser i brottmål.....	44
3.6.3	Register med fingeravtryck m.m.....	46

3.7	Sekretesslagen (1980:100)	47
3.8	Polislagen (1984:387)	48
3.9	Europarådets rekommendation No. R (92) 1 om användningen av DNA-analys inom ramen för det straffrättsliga systemet.....	48
4	Lite statistik	51
4.1	DNA-register och spårregister	51
4.2	Fingeravtrycksregister	51
4.3	Brottsstatistik.....	52
4.3.1	Anmälda brott och uppklarade brott år 2003	52
4.3.2	Personer misstänkta för brott efter brottstyp år 2003	53
4.3.3	Personer lagförda för brott efter huvudbrott och huvudpåföljd år 2003.....	53
5	Tidigare utredningsarbete m.m.	55
5.1	Tvångsmedel enligt 27 och 28 kap. RB samt polislagen (SOU 1995:47)	55
5.2	Kriminalunderrättsregister och DNA-register (SOU 1996:35).....	57
5.3	Behandling av personuppgifter i polisens verksamhet (SOU 2001:92).....	59
5.4	Genetik, integritet och etik (SOU 2004:20)	60
6	Utländska utblickar	63
6.1	Finland.....	63
6.2	Danmark.....	65

6.3	Norge	66
6.4	Storbritannien (England och Wales).....	67
7	Problem med gällande bestämmelser	71
7.1	Allmänt	71
7.2	Rikspolisstyrelsen	71
7.3	Statens kriminaltekniska laboratorium	73
7.4	Justitieombudsmannen	73
8	Överväganden och förslag.....	75
8.1	Inledning.....	75
8.2	Tagande av prov för DNA-analys	76
8.2.1	Kretsen av personer	76
8.2.2	Provtagningen och metoder m.m.	79
8.3	Registrering av DNA-profil i personregistret.....	80
8.3.1	Kretsen av personer	80
8.3.2	Vilka brott skall medföra registrering?.....	81
8.3.3	Måste DNA-provet ha tagits under utredningen av ett brott?.....	83
8.4	Gallring m.m.....	84
8.4.1	DNA-profilen	84
8.4.2	DNA-provet.....	85
9	Konsekvenser av förslaget	87
9.1	Inledning.....	87
9.2	Konsekvenser för polisen	88
9.2.1	Tagande av DNA-prov	88
9.2.2	Registrering i DNA-registret.....	89
9.2.3	Övriga konsekvenser	90

9.2.4	Kostnader	90
9.3	Konsekvenser för Statens kriminaltekniska labora- torium	92
9.3.1	Tagande av DNA-prov	92
9.3.2	Registrering i DNA-registret	92
9.3.3	Övriga konsekvenser	93
9.3.4	Kostnader	93
9.4	Konsekvenser för övriga myndigheter	95
9.4.1	Tagande av DNA-prov	95
9.4.2	Registrering i DNA-registret	96
9.5	Finansiering av förslagen	97
9.6	Ikraftträdande	98
10	Författningskommentar	101
10.1	Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken	101
10.2	Förslaget till lag om ändring i polisdatalagen	103
Bilaga 1	Uppdraget	105
Bilaga 2	Europarådets rekommendation No. R (92) 1 om användningen av DNA-analys inom ramen för det straffrättsliga systemet	111

Förkortningar

a.a.	anfört arbete
DNA	deoxyribo nucleic acid
prop.	Proposition
RB	Rättegångsbalken
RPS	Rikspolisstyrelsen
SKL	Statens kriminaltekniska laboratorium
SOU	Statens offentliga utredningar

Sammanfattning

Tagande av DNA-prov

I promemorian föreslås att förutsättningarna för tagande av DNA-prov i fortsättningen skall regleras särskilt i två nya paragrafer i 28 kapitlet RB och inte längre omfattas av begreppet kroppsbesiktning. DNA-prov skall enligt förslaget få tas dels från den som är anhållen eller häktad eller skäligen misstänkt för brott på vilket fängelse kan följa, dels från annan person om det krävs för utredningen av visst brott på vilket fängelse kan följa. Detta innebär att förutsättningarna för tagande av DNA-prov i allt väsentligt kommer att bli desamma som för tagande av fingeravtryck.

DNA-prov enligt de nya bestämmelserna skall enligt förslaget få tas genom provtagning från kroppens yttre samt genom salivprov och blodprov. Ett provresultat som tagits från annan person än den som är anhållen, häktad eller misstänkt för brott skall inte få jämföras med de DNA-profiler som finns registrerade i de register som förs enligt polisdatlagen, utan skall endast få jämföras med materialet i det aktuella ärendet.

Beslut om att ta DNA-prov skall, i likhet med vad som idag gäller för tagande av fingeravtryck, få fattas av undersökningsledaren, om det behövs för utredningen av brottet, och i andra fall efter beslut av polismyndigheten.

Närmare bestämmelser om tagande av DNA-prov skall få meddelas av regeringen.

Registrering av DNA-profil i DNA-registret

Enligt förslaget skall det DNA-register som förs med stöd av bestämmelserna i polisdatalagen i framtiden få innehålla uppgifter om resultatet av DNA-analyser som avser personer som är misstänkta för eller har dömts för brott på vilket fängelse kan följa eller för försök, förberedelse, stämpling, anstiftan eller medhjälp till sådant brott om gärningen är belagd med straff. Detta innebär till skillnad från idag dels att även misstänkta personer registreras, dels att alla brott som kan leda till fängelse, oavsett straffvärde och oavsett om brottet är brott enligt brottsbalken eller specialstraffrätten, kan medföra registrering.

Uppgifterna i DNA-registret skall gallras. Vad gäller personer dömda för brott föreslås inga ändrade regler i förhållande till vad som gäller idag, utan uppgifterna skall gallras senast när uppgifterna om personen gallras ur belastningsregistret. Uppgifterna om en misstänkt person föreslås gallras när förundersökningen eller åtal mot personen läggs ned eller åtal ogillas. I likhet med vad som gäller för uppgifterna i fingeravtrycksregistret bör dock uppgifterna bevaras längre vid vissa kvarstående misstankar. Samma föreslås gälla för själva DNA-provet som tagits från misstänkt person om denne sedermera inte döms för brottet. Det sistnämnda överensstämmer med befintliga bestämmelser rörande DNA-prov från personer som inte misstänkts för brott.

Konsekvenser m.m.

Utökade möjligheter till tagande av DNA-prov och registrering av DNA-profiler i enlighet med förslaget kommer att innebära väsentligt förbättrade möjligheter för polisen att klara upp brott. I första hand är det bland de s.k. volymbrotten, bl.a. stöldbrott, som de främsta vinsterna görs. Även möjligheterna att klara upp våldsbrott kommer att öka. En annan effekt av förslaget är att utredningstiderna för flera brottstyper kommer att minska då oskyldigt misstänkta snabbt kan avföras från utredningen. Stark

teknisk bevisning kommer även att minska såväl antalet förhör som antalet förhörda personer.

För att uppnå dessa vinster krävs dock att DNA-registret snabbt byggs ut så att det i princip omfattar alla aktivt kriminella i landet. Detta låter sig inte göras utan stora kostnader för främst SKL:s vidkommande. SKL har för att klara den stora ökningen av antalet DNA-analyser till följd av att anhållna, häktade och misstänkta regelmässigt skall undergå DNA-prov räknat med att bl.a. behöva nyanställa personal och investera i utrustning och lokaler m.m. till en ytterligare kostnad av mellan 18 och 20 miljoner kronor per år under de första fem åren efter förslaget ikraftträdande. För polisens vidkommande beräknas de ytterligare kostnaderna till följd av förslaget kunna inskränkas till totalt 3,5 miljoner kronor för anpassning av IT-system m.m. För att finansiera dessa ytterligare kostnader föreslås att RPS tillskjuts ytterligare medel.

Övriga frågor

DNA-tekniken är känslig för kontaminering från de personer som på olika sätt har hand om DNA-materialet. Ett utökat användande av DNA-tekniken på det sätt som förväntas bli följden av förslaget aktualiserar därför frågor kring upprättande av elimineringsdatabaser med DNA-profiler från anställda vid SKL och polisen som kommer i kontakt med DNA-proverna. Sådana databaser har upprättats bl.a. i Storbritannien, som är det europeiska land som kommit längst i användandet av DNA-tekniken inom brottsbekämpningen. Emellertid ligger dessa frågor utanför uppdraget, varför de bör utredas i annan ordning.

I sammanhanget bör också uppmärksammas frågor kring om den allt mer omfattande DNA-verksamheten vid SKL i framtiden kan medföra behov av kompletterande bestämmelser i personuppgiftslagen. Inte heller denna fråga har dock bedömts ingå i detta uppdrag.

Förslaget bedöms kunna träda i kraft tidigast den 1 januari 2006.

Författningsförslag

1 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken
dels att 28 kap. 12 § skall ha följande lydelse,
dels att det i 28 kap. rättegångsbalken införs två nya bestämmelser 16 och 17 §§ med följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

28 kap.

12 §

Den som skäligen kan misstänkas för ett brott på vilket fängelse kan följa, får kroppsbesiktigas för ändamål som anges i 11 §.

Med kroppsbesiktning avses undersökning av människokroppens yttre och inre samt tagande av prov från människokroppen och undersökning av sådana prov. En kroppsbesiktning får inte utföras så att den undersökte riskerar framtida ohälsa eller skada.

Med kroppsbesiktning avses undersökning av människokroppens yttre och inre samt tagande av prov från människokroppen och undersökning av sådana prov *med undantag av prov som tas i syfte att analysera den undersöktes DNA-profil i enlighet med bestämmelserna i 16 och 17 §§*. En kroppsbesiktning får inte utföras så att den

undersökte riskerar framtida ohälsa eller skada.

Den som skall kroppsbesiktigas får hållas kvar för ändamålet upp till sex timmar eller, om det finns synnerliga skäl, ytterligare sex timmar.

16 §

Prov för DNA-analys får tas från den som är anhållen eller häktad som misstänkt för brott eller från den som är skäligen misstänkt för brott på vilket fängelse kan följa. Sådant prov får även tas från annan person, om det krävs för att utreda visst brott på vilket fängelse kan följa.

Prov som avses i första stycket får tas genom provtagning från kroppens yttre samt genom blodprov och salivprov. Blodprov får inte tas av annan än en läkare eller legitimerad sjuksköterska.

Provresultat från DNA-analys som tagits från annan person än den som är anhållen, häktad eller misstänkt för brott på vilket fängelse kan följa får inte jämföras med de DNA-profiler som finns registrerade i de register som förs enligt polisdatalagen (1998:622) eller i övrigt användas för annat ändamål än det för vilket provet är taget.

17 §

Beslut om att ta DNA-prov enligt 16 § fattas av undersökningsledaren i de fall åtgärden behövs för utredningen om brottet. I övriga fall beslutas åtgärden av polismyndigheten.

Närmare bestämmelser om tagande av DNA-prov meddelas av regeringen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2006.

2 Förslag till lag om ändring i polisdatalagen (1998:622)

Härigenom föreskrivs att 23, 27 och 28 §§ polisdatalagen (1998:622) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Ett DNA-register får innehålla uppgifter om resultatet av DNA-analyser som har gjorts under utredning av ett brott och som avser personer som har dömts för

1. ett sådant brott mot en persons liv eller hälsa, personliga integritet eller säkerhet som avses i 3, 4, 6, 8, 12 eller 17 kap. brottsbalken, om brottet kan leda till fängelse i mer än två år,

2. ett allmänfarligt brott som avses i 13 kap. brottsbalken, om brottet kan leda till fängelse i mer än två år eller

3. försök, förberedelse, stämpling, anstiftan eller medhjälp till ett sådant brott som avses i 1 eller 2.

Föreslagen lydelse

23 §

Ett DNA-register får innehålla uppgifter om resultatet av DNA-analyser som avser personer som är misstänkta för eller har dömts för brott på vilket fängelse kan följa eller för försök, förberedelse, stämpling, anstiftan eller medhjälp till sådant brott om gärningen är belagd med straff.

27 §

Uppgifter i DNA-registret om en misstänkt person skall gallras när förundersökning eller åtal mot personen läggs ned eller när åtal ogillas. Uppgifterna får dock bevaras längre om andra uppgifter om den registrerade skall behandlas med stöd av 10 eller 11 §. När dessa uppgifter gallras skall även uppgifterna i DNA-registret gallras.

Uppgifter i DNA-registret skall gallras senast när uppgifterna om den registrerade gallras ur belastningsregistret enligt lagen (1998:620) om belastningsregister.

Om den registrerade döms skall uppgifterna i DNA-registret gallras senast när uppgifterna om den registrerade gallras ur belastningsregistret enligt lagen (1998:620) om belastningsregister.

Uppgifter i spårregister skall gallras senast trettio år efter registreringen.

28 §

Om det i samband med utredning av ett brott har tagits ett prov för DNA-analys från någon som inte är misstänkt för brottet får provet inte användas för något annat ändamål än det för vilket det togs. Ett sådant prov får inte heller sparas efter det att målet slutligt har avgjorts.

Om ett prov för DNA-analys tagits från någon såsom misstänkt för brottet men som sedermera inte döms för det, får provet inte användas för annat ändamål än det för vilket det togs. Ett sådant prov skall förstöras när förundersökning eller

åtal lagts ned eller åtal ogillats. Provet får dock sparas om andra uppgifter om personen skall behandlas med stöd av 10 eller 11 §. När dessa uppgifter gallras skall även DNA-provet förstöras.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2006.

3 Förslag till förordning om tagande av DNA-prov m.m.

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Denna förordning innehåller bestämmelser om DNA-prov som tas med stöd av 28 kap. 16 § rättegångsbalken.

2 § DNA-prov skall tas från den som har

1. häktats som misstänkt för brott,
2. anhållits som misstänkt för brott, om den anhållne är okänd och undandrar sig att uppge namn, hemvist eller födelsetid eller lämnar uppgifter om dessa förhållanden som kan antas vara osanna, eller
3. anhållits som misstänkt för brott, om DNA-prov kan behövas för att utreda om den anhållne begått brottet eller något annat brott eller annars för att få till stånd erforderlig utredning eller om den anhållne anses farlig för den allmänna säkerheten eller laglydnaden.

Om det behövs för att utreda brott på vilket fängelse kan följa, får DNA-prov också tas från den som misstänks för brottet utan att vara anhållen eller häktad för detta samt från den som inte är misstänkt för brottet.

3 § Bestämmelserna i 2 § gäller också i fråga om den som häktats därför att fråga uppstått om att lämna ut personen till främmande stat.

4 § DNA-prov skall tas genom hårprov, hudprov, salivprov eller blodprov.

5 § DNA-prov skall skyndsamt sändas till Statens kriminaltekniska laboratorium.

6 § Rikspolisstyrelsen får meddela de ytterligare föreskrifter för polisen som behövs när det gäller att enligt denna förordning ta DNA-prov.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2006.

1 Inledning

Överdirektör Ann-Marie Begler, Rikspolisstyrelsen, fick den 26 november 2003 av Regeringskansliet i uppdrag att biträda Justitiedepartementet med en översyn av vissa frågor avseende DNA-teknikens användning i brottsbekämpningen (Ju 2003:T). I uppdraget ingick att överväga om kraven för att få registrera uppgifter om resultat av DNA-analyser i DNA-registret kan sättas lägre, att överväga om det finns skäl att särskilt lagreglera provtagning för DNA-analys, att lämna konkreta författningsförslag utifrån dessa överväganden samt att redovisa kostnadskonsekvenser och finansiering av lämnade förslag. Hovrättsassessorn Catharina Kihlefelt Bondesson har såsom sekreterare biträtt Ann-Marie Begler i denna översyn.

Under arbetets bedrivande har möten hållits med företrädare för Rikspolisstyrelsen, Säkerhetspolisen, Länskriminalpolisen i Stockholms län, Statens kriminaltekniska laboratorium, Datainspektionen samt Riksåklagaren. Rikspolisstyrelsen och Statens kriminaltekniska laboratorium har, liksom Brottsförebyggande rådet, bidragit med statistiska uppgifter. Studiebesök har ägt rum hos biologienheten vid Statens kriminaltekniska laboratorium och hos Länskriminalpolisen i Skåne.

Två utrikes studieresor, till Storbritannien och Finland, har företagits. Vid studieresan till Storbritannien ägde möte rum med företrädare för Home Office och Metropolitan Police, varvid den brittiska lagstiftningen på området och de praktiska erfarenheterna för polisens vidkommande av ett omfattande DNA-register diskuterades. I samband därmed besöktes ett forensiskt

laboratorium i London. Vid studieresan till Finland diskuterades med företrädare för finska Inrikesministeriet och polisen dels den nuvarande finska lagstiftningen på området och de överväganden som ligger bakom lagstiftningen, dels de erfarenheter man hittills hunnit dra av den nya lagstiftningen. Vidare har företrädare för det danska Justitieministeriet besökt Sverige med anledning av motsvarande lagändringsfrågor angående användandet av DNA-tekniken inom brottsbekämpningen i Danmark.

Ann-Marie Beglers översyn av bestämmelserna om DNA-tekni-
kens användning inom brottsbekämpningen avslutades den
9 juni 2004.

2 DNA inom kriminaltekniken

Uppgifterna nedan i avsnitten 2.1–2.9 är hämtade från dokumentet ”DNA-analyser av biologiska spår” på SKL:s hemsida på Internet.

2.1 Vad är DNA?

DNA (deoxyribo nucleic acid) är den kemiska benämningen på vår arvs massa, bäraren av våra gener. DNA finns i alla cellkärnor i kroppen samt i mitokondrierna, dvs. de cellorganeller som sköter cellers energiförsörjning (se avsnitt om specialanalys nedan). Vi ärver hälften av det kärnbärande DNA:t från respektive förälder. DNA-molekylen består av två sammanbundna strängar som är uppbyggda av fosfat och socker samt de fyra olika baserna adenin (A), tymin (T), cytosin (C) och guanin (G). På fackspråk kallas dessa baser för nukleotider eller kvävebaser. De två strängarna vrider sig om varandra, därav uttrycket DNA-spiral eller DNA-helix. De två strängarna är varandras komplement eftersom ett A i den ena strängen alltid motsvaras av ett T i den andra och ett C i den ena av ett G i den andra. Arvs massan består av ungefär 3 miljarder sådana baspar. Mycket förenklat kan kombinationen av basernas ordningsföljd längs DNA-molekylen förklara våra egenskaper.

2.2 Vad är det i DNA som analyseras?

Inom den vetenskapliga forskningen är man på god väg att i detalj analysera hela DNA-molekylen. Idag är bassekvensen känd men inte alla funktioner. På SKL använder man sig endast av speciella områden av arvsmassan. Vid en kriminalteknisk DNA-analys undersöks inte mer än cirka en miljondel av arvsmassan med inriktning på områden som varierar mycket mellan olika individer.

De områden som idag analyseras som standardmetod på de allra flesta kriminaltekniska DNA-laboratorier kallas STR-områden (short tandem repeats). Dessa områden har så vitt man känner till ingenting att göra med en persons synliga egenskaper, såsom utseende eller personlighetskaraktärer. STR-områdena består av sekvenser om 2–5 baser som upprepas ett flertal gånger. Variationen mellan individer är skillnaderna i antalet upprepningar, som mäts vid analysen. Detta ses som längdskillnader. De längder som upptäcks omvandlas till siffror, vilka är direkt kopplade till antalet upprepningar. Eftersom alla har DNA från både mamma och pappa så har alla dubbel uppsättning av vart och ett av dessa områden. Således har man antingen två lika eller olika varianter (siffror) i ett specifikt STR-område. Analys av tio olika STR-områden sker rutinmässigt på SKL. Könsbestämning utförs samtidigt med att dessa tio områden analyseras. Tillsammans benämns dessa elva områden SGM+.

2.3 Den vanligaste analysmetoden (PCR)

En DNA-analys av ett tillvarataget biologiskt spår sker i en sekvens av flera olika steg; utvinning och rening av DNA, mängdbestämning, kopiering samt separation och utläsning.

Först extraheras proverna. Detta innebär att spåret löses upp och DNA:t utvinns från cellkärnorna samt att eventuella föroreningar i spåret tvättas bort. Ett flertal olika metoder finns tillhands beroende exempelvis på spårtyp och spårets renhet eller

kvalitet. Även underlaget som spåret sitter på kan inverka på vilken metod som används.

Efter utvinningssteget mängdbestäms sedan DNA-innehållet i provet. Detta sker eftersom den mängd DNA som kan analyseras vid en typbestämning är begränsat. För lite DNA ger inga eller för dåliga resultat, medan för stor mängd DNA medför att analysen riskerar ”slå i taket” och resultatet inte blir tillförlitligt och måste göras om. Ungefär 100 cellers DNA används vid analysen. Om inte det undersökta spåret uppvisar denna mängd, har tillräckligt med DNA för typbestämning inte kunnat påvisas.

Själva DNA-typbestämningen bygger på en kopieringsmetod; PCR (polymerase chain reaction). Metoden innebär att valda delar av arvsmassan, i detta fall de tio STR-områdena och området för könsbestämning, som kallas amelogenin, kopieras. Kopieringen genomförs 28 gånger (cykler). För varje cykel fördubblas antalet DNA-molekyler i de valda delarna. Slutresultatet blir miljoner kopior av STR-områdena och amelogenin. PCR-metoden efterliknar kroppens egen DNA-process vid en cell-delning. När en cell delas till två måste även arvsmassan fördubblas. Noggrannheten vid denna kopieringsprocess är exakt, vilket är ett måste för att den nya cellen ska kunna fungera. Därav användbarheten i kriminaltekniska syften där exaktheten i analysen, sedd som reproducerbarhet, är ett uppenbart måste. Denna nobelprisbelönade metod är även förutsättningen för analys av små mängder DNA, t.ex. från en enskild hårrot.

Efter kopieringsförfarandet separeras de olika DNA-fragmenten åt storleksmässigt genom s.k. elektrofores. Resultatet av denna separation utläses sedan med ett kvalificerat datorstöd. De erhållna DNA-fragmentens längd i de olika områdena avläses och omvandlas med datorstöd till numeriska värden; DNA-profilen framträder.

2.4 Typbestämning ger en DNA-profil

Typbestämningen av ett antal STR-områden presenteras alltså som en sifferkombination, en DNA-profil. Ibland används ut-

trycket ”genetiskt fingeravtryck”. En DNA-profil kan binda en person till ett visst spår. Förutsättningarna är att spåret är av god kvalitet och att inte smuts eller annat stört själva analysen. Om resultatet inte har gett en fullständig DNA-profil (delprofil) kan det i bästa fall förbättras efter ytterligare reningsförfarande och omanalys av provet.

En icke fullständig DNA-profil ger ett svagare bevisvärde vid överensstämmelse. De DNA-profiler som erhållits för analyserade omstridda spår jämförs med profiler från jämförelseprover från målsägande, misstänkta eller andra involverade personer. Om en persons DNA skiljer sig från spårets DNA, är den personen utesluten som källa till spåret.

2.5 Slutsatser vid typbestämning av DNA i biologiska spår

Om en persons DNA-profil överensstämmer med ett spårs DNA-profil, kan personen i fråga ha avsatt spåret. En statistisk beräkning grundad på en databas för ”svensk normalbefolkning”, vilken omfattar 350 personer, besvarar då frågan om hur vanligt förekommande den aktuella DNA-profilen är. Databasens storlek kan uppfattas som väldigt liten, men den utgörs av 700 mät-punkter per analyserat STR-område, dvs. två per person, och det räcker för att få fram en säker frekvens. Den beräknade frekvensen för spårets DNA-profil anger alltså risken för en slumpmässig överensstämmelse med en annan obesläktad person, vem som helst. Detta medför även att det i de allra flesta fall är databasen för ”svensk normalbefolkning” som är den mest relevanta. Generellt sett, oavsett detta, blir eventuella skillnader mellan olika befolkningsgrupper försumbar slutsatsmässigt då en fullständig DNA-profil erhållits. Den beräknade frekvensen avgör vilken av de nedanstående formuleringar som används som slutsats för sannolikheten att ett spår kommer från en viss person. Resultatet av typbestämningen kan antingen visa en överensstämmelse mellan ett spår och en individ eller en uteslutning. Vid en överensstämmelse gör man en beräkning på hur vanlig den erhållna

typkombinationen, för spåret är i ”svensk normalbefolkning”. Frekvensen ger ett mått på hur stor risken är att en person av en slump ska överensstämma med spåret.

Följande uttryck används av SKL:

Frekvens	Slutsats
-	...det kan uteslutas att...
Ej beräknad	...det kan inte uteslutas att...
Högre än 1 på 100	...det kan inte uteslutas att...
1 på 100 – 1 på 9 999	...skäl talar för att...
1 på 10 000 – 1 på 999 999	...starka skäl talar för att...
1 på 1 miljon eller lägre	...det kan hållas för visst att...

2.6 Nära släktingar och DNA-profiler

Sannolikheten för att nära släktingar skall uppvisa samma DNA-profil är mycket större än för icke besläktade individer. Därför anges i SKL:s slutsatser även följdfrasen; ”..., om man bortser från möjligheten att DNA:t kommer från en nära släkting till ...”. Detta innebär att man alltid måste beakta möjligheten att en nära släkting kan ha avsatt spåret ifråga. Med uttrycket nära släkting menas allmänt föräldrar, barn, helsyskon, halvsyskon, mor- och farförälder, kusin, far- och morbror samt syskonbarn.

För släktingar är risken störst att två helsyskon har identiska DNA-profiler, om man bortser från enäggstvillingar som alltid har identiska DNA-profiler. I praktiken innebär det att det enbart är helsyskon, föräldrar och barn som skulle kunna uppvisa identiska DNA-profiler. När man analyserar tio STR-områden minskar dock denna risk i realiteten till att i det närmaste bli försumbar. Om däremot DNA-resultatet är en ofullständig DNA-profil ökar risken. I så fall, eller om det ändå råder tvekan om från vem av släktingarna som ett spår kan härröra, bör dessa personers blod eller saliv också analyseras. Vid fall där nära släktingar visar sig ha mycket snarlika DNA-profiler eller vid identi-

fieringsärenden, då släktskapsberäkningar genomförs, kan i bästa fall ytterligare fem STR områden analyseras för att nå starkare slutsats eller ett särskiljande.

2.7 DNA från mer än en person

I vissa fall påvisas DNA från mer än en person, en s.k. DNA-blandbild. Ett enkelt exempel på en blandbild är då en cigarett rökts av två personer. Vid analys anträffas då DNA från dessa två personer. Utvärderingen av blandbilder är av flera olika skäl betydligt mer komplicerad än den för rena DNA-profiler från en enskild person. Exempelvis kompliceras utvärderingen av i vilka proportioner var och en avsatt sitt DNA. Dessutom ökar risken för slumpmässig överensstämmelse för en blandbild och frekvensberäkningen resulterar i ett lägre värde och således även en sämre slutsats. I vissa fall är en blandbild så komplex att den inte kan utvärderas för någon jämförelse mot person.

2.8 Specialanalyser

Specialanalyser är benämningen på alla de DNA-undersökningar som inte baseras på den i avsnitt 2.1.3 beskrivna standardanalysen av biologiska spår. Till specialanalyserna hör idag; LCN (low copy number), mitokondriellt DNA (mtDNA) samt DNA-analys av djurblod. DNA-tekniken utvecklas ständigt mot att få användbara svar allt snabbare och på mindre mängd och sämre spår. Dessa framtida landvinningar sker under specialanalys.

2.8.1 LCN-analys

LCN-teknik innebär analys av en mindre mängd DNA än vid den vanliga standardanalysen. Teknikmässigt är det samma STR-områden som analyseras med den skillnaden att antalet kopieringar i kopieringsprocessen ökas från det normala 28 till 32 eller

34. Det handlar om prover med ytterst liten spår mängd, exempelvis från en armbandsklocka, glasögon eller andra föremål som under en längre tid använts av en och samma person och därmed samlat på sig DNA. Någon synbar fläck finns inte, utan materialet ”tvättas av” vid en analys. Rent teoretiskt kan det räcka med cirka tio cellers DNA för att nå resultat. Vid en vanlig rutinanalys krävs omkring 100 celler i provet för att få fram en DNA-profil. LCN är en specialanalys att använda när den vanliga DNA-analysen inte räcker till. De ärenden som idag i första hand är aktuella för LCN är mycket grova brott som mord och våldtäkt.

Begränsningar i metoden är att kontaminationsrisken ökar med en minskad mängd spår av DNA, dvs. risken för att DNA:t från spåret blandas med t.ex. DNA från de personer som hantlar provet. Detta ställer högre krav på den som tillvaratar och sedan hantlar materialet så att personen själv inte avsätter eget DNA på materialet eller att det kommer i kontakt med annat spår bärande material och förorenas den vägen. En annan begränsning i metoden är dessutom att slumpmässigheten i resultaten ökar när antalet celler i utgångsmaterialet är litet. Detta medför sammantaget en mer komplicerad resultatutvärdering samt att bevisvärdet kan bli lägre än vid den vanliga standardanalysen.

Om det handlar om ett fordon och avsikten är att hitta spår från personer som tillfälligt vistats i det, då är fingeravtryck många gånger den bästa metoden. Vid DNA-provtagning på rattar och växelspakar är det normalt att den som regelbundet använder fordonet lämnat spår i störst utsträckning. Eventuellt DNA från tillfälliga användare är sannolikt i minoritet vilket innebär att det försvinner i mängden av annat DNA vid analys. Alternativa DNA-spår att leta efter i dessa fall är fimpas, flaskor, sugrör, tuggummin, lypsyl, matrester m.m. Från dessa material där en salivförekomst är förväntad, erhålls i många fall en fullständig DNA-profil med vanlig rutinanalys.

2.8.2 Mitokondriellt DNA-analys (mtDNA-analys)

Vissa biologiska spår som exempelvis spontant avlossade hårstrån, ben eller tändar som legat nedgrävda i marken i årtal, delvis förruttnade likdelar och avföring innehåller mycket små mängder kärnbundet DNA. Kvaliteten är dessutom oftast så dålig att STR-baserade analyser inte är tillräckliga. I de här materialen kan däremot finnas tillräckligt mycket DNA av en annan sort än det kärnbundna. Utanför cellkärnan (i cellernas cytoplasma) finns mitokondrierna som är cellernas energikraftverk. De har en egen liten mängd DNA kallat mtDNA. Flera kopior av detta DNA finns i varje mitokondrie och det finns många mitokondrier per cell. Detta gör att analys kan bli möjlig på små och kvalitativt sett dåliga spår.

MtDNA är uppbyggt på samma sätt som det kärnbundna DNA:t, med de fyra baserna A, T, C och G. De är däremot mycket kortare i längd och har också mycket lägre variation mellan individer. Vid en mtDNA-analys avläses sekvensen av baserna längs DNA:t. Tekniken bygger även här på PCR-metoden och vid själva analysen läses bas för bas av. Skillnaden mellan individer gäller en eller flera enstaka ställen (enskilda baser) längs mtDNA:t. Frekvens anges inte som för ett vanligt STR-resultat. Istället anger man det antal gånger en erhållen sekvens har observerats i en svensk mtDNA-databas. Eftersom mtDNA ärvs från modern till barnen och från döttrarna till deras barn osv. är mtDNA:t inte unikt och kan inte heller bli utpekande vid en överensstämmelse. Bevisvärdet blir således lägre än vid en överensstämmelse med DNA-resultat från en standardanalys.

MtDNA är en specialanalys att använda när den vanliga DNA-analysen inte räcker till och är således ett sista halmstrå att ta till för att försöka lösa fallet. De ärenden som i första hand är aktuella för mtDNA är mycket grova brott som mord eller som komplement till STR-analyserna vid identifiering av lik eller kroppsdelar.

2.9 Handläggningen vid SKL

De flesta DNA-prov från misstänkta och andra tas idag genom blodprov, men även salivprov och hårprov förekommer. Tekniken med salivprov, då en bomullstopp förs mot insidan av kinden, börjar användas i allt större omfattning.

Vid SKL handläggs ett stort antal ärenden med biologiska spår parallellt. Antalet pågående ärenden har ökat stadigt sedan moderna DNA-tekniker infördes under början av 1990-talet. Typbestämning av enskilda spår kan utföras på mindre än en vecka, men i praktiken tar ett enkelt ärende med några enstaka undersökningsmaterial mellan två och fyra veckor att fullfölja. En förutsättning är att alla jämförelseprov och det omstridda materialet kommit in till SKL samtidigt. Komplicerade ärenden, eller ärenden som kompletteras med ytterligare material eller med nya frågeställningar, tar längre tid. Även alla eventuella omanalyser förlänger handläggningstiden. Förturer ges exempelvis i häktnings- och barn/ungdomsärenden. Belastningen på SKL är dock ofta så pass hög att förturshandlingen inte ger avsedd effekt. En tydlig prioritering och strikt begränsning av undersökningsmaterialet förbättrar möjligheterna. I mycket speciella fall kan ett ärende ges extrem förtur. Detta innebär att några enstaka DNA-analyser genomförs och redovisas inom någon dag. Förturshandlingen på denna nivå inverkar på resterande ärenden på så vis att analyserna av alla andra spår fördröjs med motsvarande tid. Ärendetyper som kan bli aktuella för denna mycket speciella förturshandling är spaningsmord eller andra mycket grova brott där ett DNA-svar är direkt avgörande för den fortsatta utredningen.

2.10 Kvaliteten vid SKL

Av en rapport från år 2003 framställd av SKL framgår bl.a. följande. Biologienheten vid SKL införde år 1998 bristdokumentering enligt standard för ackrediterat laboratorium.

År 2003 inkom till biologienheten 8 018 ärenden och i dessa hanterades mer än 22 000 material och det utfördes 25 372 DNA-analyser. Under samma år dokumenterades 80 brister. Med brist avses i detta sammanhang att något har utförts eller hänt som har påverkat eller kan påverka kvaliteten, men som inte är en direkt avvikelse från ett styrande dokument.

En del brister (14 stycken) hänförs i rapporten till kategorin klagomål och avser mestadels oriktigheter i utlåtanden beträffande registreringsuppgifter. Orsaken till detta är främst att det skett fel när uppgifterna manuellt matats in i ärendehanteringssystemet vid ankomsten till SKL. Numera begärs undersökningarna vanligen elektroniskt, vilket innebär en automatisk registrering av diarieuppgifter. Risken för denna typ av fel minimeras därför.

17 brister avser ärendehantering och innebär oftast att ett spårloppnummer kopplats till fel material inom ett och samma ärende. I alla fall utom ett har felet upptäckts vid granskningen av ärendet.

SKL har under år 2003 automatiserat registreringen av uppgifter i DNA- och spårregistren. I samband med övergången till denna automatisering gjordes jämförelser mot biologienhetens personal, varvid det framkom att av 9 000 spår har tre prov under åren 2001–2003 kontaminerats med personalens DNA.

12 brister avser materialhanteringen, 14 brister avser tekniska missöden och fel beroende på den mänskliga faktorn, 4 brister avser resultatutvärderingen, 3 avser diarieföringen och 1 brist är IT-relaterad.

Under kategorin övriga brister har bl.a. förväxlingar noterats. År 2003 upptäcktes en allvarlig brist. Under år 2000 hade en provförväxling skett med resultat att två felaktiga träffrapporter skrivits och en felaktig utslutning skickats till uppdragsgivaren. Under den efterföljande utredningen har SKL kunnat följa provens hantering. Även under år 2003 inträffade förväxlingsincidenter beroende på manuella läsfel av snarlika löpnummer. Felen upptäcktes av personalen och inga felaktiga utlåtanden eller

träffrapporter skickades ut. En ökad användning av streckkoder minimerar risken för denna typ av fel.

Sammanfattningsvis anförs i rapporten att flera av de upptäckta bristerna har bidragit till att identifiera ett antal förbättringsområden och att flera projekt nu pågår för att öka användningen av streckkoder och dubbelprover/analyser vid vissa moment.

3 Gällande rätt m.m.

3.1 Inledning

Grundläggande bestämmelser om en persons rättigheter återfinns i regeringsformen och i lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Tagande av DNA-prov i bevissyfte omfattas av bestämmelserna om kroppsbesiktning i 28 kap. 12 § RB. Bestämmelser om tagande av fingeravtryck finns dels i 28 kap. 14 § RB, dels i förordningen om fingeravtryck m.m. Polisdatalagen reglerar frågor kring register med uppgifter om DNA-analyser i brottmål och fingeravtrycks- och signalementsregister.

3.2 Regeringsformen

Regeringsformens 2 kap. innehåller bestämmelser om grundläggande fri- och rättigheter. I 6 § anges att varje medborgare gentemot det allmänna är skyddad mot påtvingat kroppsligt ingrepp även i annat fall än som avses i 4 och 5 §§, vilka omfattar dödsstraff, kroppsstraff och tortyr. Enligt 12 § första stycket får rättigheten i 6 § begränsas genom lag. Av andra stycket samma lagrum framgår bl.a. att begränsningen får göras endast för att tillgodose ändamål som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle samt att begränsningen aldrig får gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den.

3.3 Lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

Genom lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna gäller konventionen som lag i Sverige. Beträffande användningen av DNA-tekniken inom brottsbekämpningen är främst artiklarna 6, 8 och 14 av intresse.

I artikel 6 anges i andra punkten att var och en som blivit anklagad för brott skall betraktas som oskyldig till dess hans skuld lagligen fastställts. Enligt artikelns ordalydelse gäller detta endast den som blivit anklagad för brott, men Europakommissionen har menat att garantin rent allmänt skall skydda medborgarna mot att av myndighetspersoner utpekas som brottslingar innan det finns grund för detta genom ett domstolsavgörande (Hans Danelius, Mänskliga rättigheter i europeisk praxis, Norstedts Juridik, 1 uppl. 1997, sid. 201).

Av artikel 8 framgår dels att var och en har rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens (punkten 1), dels att denna rättighet inte får inskränkas av offentlig myndighet annat än med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till statens säkerhet, den allmänna säkerheten, landets ekonomiska välbefinnande eller till förebyggande av oordning eller brott eller till skydd för hälsa eller moral eller för andra personers fri- och rättigheter (punkten 2). Under denna artikel hänförs sig skyddet för den personliga integriteten i de fall en kränkning av denna inte är en sådan allvarlig kränkning att den omfattas av artikel 3, som avser skydd mot tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling. Såsom exempel på ingrepp som faller in under artikel 8 är blodprovstagning i samband med nykterhetskontroll vid bilkörning eller för fastställande av faderskap (Hans Danelius, a.a. sid. 225). Tagande av DNA-prov för fastställande av DNA-profil torde falla in under denna artikel.

Artikel 14 slutligen innebär ett förbud mot diskriminering och av dess lydelse framgår att de fri- och rättigheter som anges i

konventionen skall säkerställas utan någon åtskillnad såsom på grund av kön, ras, hudfärg, språk, religion, politisk eller annan åskådning, nationellt eller socialt ursprung, tillhörighet till nationell minoritet, förmögenhet, börd eller ställning i övrigt.

3.4 Rättegångsbalken

3.4.1 Tagande av DNA-prov

Tagande av DNA-prov omfattas, som nämnts tidigare, av bestämmelserna om kroppsbesiktning i 28 kap. RB.

I 28 kap. 12 § första stycket RB anges att den som skäligen kan misstänkas för brott på vilket fängelse kan följa får kroppsbesiktigas för ändamål som anges i 11 §, dvs. för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredning om brottet. I andra stycket samma lagrum anges att med kroppsbesiktning avses en undersökning av människokroppens yttre och inre samt tagande av prov från människokroppen och undersökning av sådana prov. En kroppsbesiktning får inte utföras så att den som undersöks riskerar framtida ohälsa eller skada.

Beslut om kroppsbesiktning får enligt 13 § första stycket jämförd med 3 a § endast fattas om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse. Ett sådant beslut fattas enligt 13 § första stycket jämförd med 4 § av undersökningsledare, åklagare eller rätten. Om det är fara i dröjsmål får beslutet dock fattas av polisman.

I 13 § andra och tredje styckena finns närmare bestämmelser om verkställandet av kroppsbesiktning. Kroppsbesiktning skall verkställas inomhus och i ett avskilt rum. Om annan än läkare utför kroppsbesiktningen skall om möjligt ett trovärdigt vittne närvara. Blodprov får inte tas av någon annan än en läkare eller legitimerad sjuksköterska, annan mera ingående undersökning får endast utföras av läkare och kroppsbesiktning av en kvinna får inte verkställas och bevittnas av någon annan än en kvinna,

läkare eller sjuksköterska såvida inte kroppsbesiktningen endast avser tagande av blodprov eller alkoholutandningsprov.

3.4.2 Tagande av fingeravtryck m.m.

Av 28 kap. 14 § RB följer att fotografi och fingeravtryck får tas dels av den som är anhållen eller häktad, dels av annan person om det krävs för utredningen av ett brott på vilket fängelse kan följa. Med uttrycket annan person åsyftas såväl misstänkt person som målsägande och andra. Närmare bestämmelser följer av förordningen (1992:824) om fingeravtryck m.m., se avsnitt 3.5 nedan.

3.4.3 Övrigt

Enligt 28 kap. 2 § RB får husrannsakan äga rum för att eftersöka bl.a. den som skall hämtas till förhör och den som skall underkasta sig kroppsbesiktning. Husrannsakan får ske dels hos den eftersökte, dels hos annan om det finns synnerlig anledning att anta att den eftersökte uppehåller sig där. Beslut om husrannsakan i dessa fall fattas enligt 28 kap. 4 § RB av undersökningsledaren, åklagaren eller rätten.

3.5 Förordning (1992:824) om fingeravtryck m.m.

Enligt 2 § första stycket förordningen om fingeravtryck m.m. skall fingeravtryck och fotografi tas av 1) den som har häktats som misstänkt för brott, 2) den som har anhållits som misstänkt för brott om den anhållne är okänd och inte uppger namn, hemvist och födelsetid eller lämnar uppgifter om detta som kan antas vara osanna eller 3) den som har anhållits som misstänkt för brott om fingeravtryck eller fotografi kan behövas för att utreda om den anhållne har begått brottet eller något annat brott eller annars för att få till stånd erforderlig utredning eller om den anhållne anses farlig för den allmänna säkerheten eller laglydnaden.

I andra stycket samma paragraf anges att om det behövs för att utreda brott på vilket fängelse kan följa får fingeravtryck och fotografi tas även av den som misstänks för brottet utan att denne är anhållen eller häktad för detta samt av den som inte är misstänkt för brottet.

Enligt 4 § får den som är anhållen eller häktad som misstänkt för brott också videofilmas. Även avtryck av hand, fot eller öra får tas. Detsamma gäller i fråga om en annan person, om det behövs för att utreda brott på vilket fängelse kan följa. Om den som har fotograferats eller videofilmats har förändrat sitt utseende eller det annars finns anledning till det, får enligt 5 § nytt fotografi eller ny videoupptagning göras om personen i fråga är berövad friheten.

Beslut om att ta avtryck, fotografera eller videofilma skall enligt 6 § tas av undersökningsledaren i fall som avses i 2–4 §§ om det behövs för utredningen om brottet och i annat fall enligt 2–4 §§ samt enligt 5 § av polismyndigheten. Fingeravtryck, fotografi och avtryck av hand eller fot skall enligt 7 §, utom i fall enligt 2 § då avtryck eller fotografi tagits av någon som inte är misstänkt för brott, skyndsamt sändas till RPS.

3.6 Polisdatalagen (1998:622) samt polisdataförordningen (1999:81)

3.6.1 Allmänt om lagens tillämpningsområde m.m.

Polisdatalagen gäller enligt 1 § utöver personuppgiftslagen (1998:204) vid behandling av personuppgifter i polisens verksamhet för att 1) förebygga brott och andra störningar av den allmänna ordningen och säkerheten, 2) övervaka den allmänna ordningen och säkerheten, hindra störningar därav samt ingripa när sådana har inträffat eller 3) bedriva spaning och utredning i fråga om brott som hör under allmänt åtal. Lagen gäller inte för behandling av personuppgifter som företas med stöd av lagen om belastningsregister, lagen om misstankeregister eller lagen om Schengens informationssystem.

Bestämmelser om register med uppgifter om DNA-analyser i brottmål finns i 22–28 §§. Med DNA-analys förstås enligt 3 § varje förfarande som kan användas för analys av deoxyribonukleinsyra. I 29–31 §§ finns bestämmelser om fingeravtrycks- och signalementsregister. Personuppgiftsansvarig för behandling av uppgifter i dessa register är enligt 4 § RPS.

I 6–8 §§ finns bestämmelser angående utlämnade av uppgifter ur de register som omfattas av lagens tillämpningsområde. Av dessa framgår att uppgifter som är nödvändiga för att framställa rättsstatistik får lämnas till ansvarig myndighet, dvs. till Brottsförebyggande rådet. Vidare får uppgifter lämnas till utländsk myndighet eller mellanfolklig organisation om det följer av en internationell överenskommelse som Sverige godkänt. Uppgifter får även lämnas ut efter vad som följer av 1 kap. 3 § tredje stycket sekretesslagen (1980:100), som avser utländsk myndighet. Slutligen får regeringen meddela föreskrifter om att uppgifter på begäran får lämnas ut till polis- eller åklagarmyndighet i en stat som är ansluten till Interpol om det behövs för att förebygga, upptäcka, utreda eller beivra brott. Regeringen får även i andra fall meddela föreskrifter om utlämnande av uppgifter. Närmare precisering av sådana föreskrifter finns i 17 och 18 §§ polisdataförordningen.

I 11 § polisdataförordningen anges att SKL, polismyndigheter och åklagarmyndigheter får ha direkt åtkomst till register med uppgifter om DNA-analyser i brottmål; dock får polis- och åklagarmyndigheternas åtkomst begränsas till uppgift huruvida viss person förekommer i registren eller inte.

3.6.2 Register med uppgifter om DNA-analyser i brottmål

I 22–28 §§ polisdatalagen återfinns, som nämnts tidigare, bestämmelserna om register med uppgifter om DNA-analyser i brottmål. Enligt 22 § första stycket får uppgifter om resultat av DNA-analyser endast behandlas för att underlätta identifiering av personer i samband med utredning om brott. Enligt samma lagrum får RPS föra dels ett DNA-register, dels ett spårregister

över de uppgifter som behandlas. Sådana uppgifter får enligt andra stycket samma lagrum även behandlas i förundersökningar och särskilda undersökningar.

DNA-registret får enligt 23 § innehålla uppgifter om resultatet av DNA-analyser som gjorts under utredning om ett brott och som avser personer som har dömts för:

1. ett sådant brott mot en persons liv eller hälsa, personliga integritet eller säkerhet som avses i 3, 4, 6, 8, 12 eller 17 kap. brottsbalken om brottet kan leda till fängelse i mer än två år,
2. ett allmänfarligt brott enligt 13 kap. brottsbalken om brottet kan leda till fängelse i mer än två år, eller
3. försök, förberedelse, stämpling, anstiftan eller medhjälp till ett sådant brott som avses i punkterna 1 och 2.

Enligt 24 § första stycket skall registreringen av analysresultatet begränsas till uppgifter som ger information om den registrerades identitet. Resultat som kan ge upplysning om personliga egenskaper får inte registreras. Av andra stycket samma lagrum framgår att *DNA-registret* utöver ovanstående uppgifter endast får innehålla upplysning som visar i vilket ärende analysen har gjorts och vem analysen avser.

Uppgifterna i *DNA-registret* skall enligt 27 § första stycket gallras senast när uppgifterna om den registrerade personen gallras ur belastningsregistret. I lagen (1998:620) om belastningsregister finns bestämmelser om gallring i 16–18 §§. Av 16 § i nyssnämnda lag framgår bl.a. att uppgifter skall gallras om den registrerade frikänns från den åtalade gärningen eller avlidit. Vidare skall enligt 17 § samma lag som huvudregel uppgift om fängelsestraff gallras tio år efter frigivningen, uppgift om skyddstillsyn eller villkorlig dom gallras tio år efter domen eller beslutet, uppgift om slutna ungdomsvård gallras tio år efter det att påföljden helt verkställts samt uppgift om överlämnande till rättspsykiatrisk vård gallras tio år efter utskrivningen. Om det inom den tid som anges i 17 § förekommer ny anteckning i belastningsregistret skall enligt 18 § första stycket ingen av anteckningarna gallras så länge någon av dem skall finnas kvar i registret. Enligt andra

stycket samma paragraf skall dock uppgifterna gallras efter tjugo år om de inte avser uppgift om fängelsestraff eller överlämnande till rättspsykiatrisk vård. I dessa fall krävs att de tidsfrister som gäller för dessa anteckningar gått ut.

Spårregistret får enligt 25 § polisdatalagen innehålla uppgifter om DNA-analyser som har gjorts under utredning av brott och som inte kan hänföras till en identifierbar person. Utöver uppgifter om analysresultat får spårregistret endast innehålla upplysningar som visar i vilket ärende analysen gjorts.

Uppgifterna i spårregistret får enligt 26 § endast jämföras med analysresultat som 1) inte kan hänföras till en identifierbar person, 2) finns i DNA-registret eller 3) kan hänföras till en person som är misstänkt för brott. Uppgifterna i spårregistret skall enligt 27 § andra stycket gallras senast trettio år efter registreringen.

Av 28 § framgår att om det i samband med utredning av ett brott har tagits ett prov för DNA-analys från en person som inte är misstänkt för brottet i fråga, får detta prov inte användas för något annat ändamål än det för vilket det togs. Ett sådant prov får inte heller sparas efter det att målet slutligt avgjorts.

3.6.3 Register med fingeravtryck m.m.

Bestämmelser om fingeravtrycks- och signalementsregister finns i 29–31 §§ polisdatalagen. Enligt 29 § första stycket får sådant register föras av RPS i syfte att underlätta identifiering av personer i samband med brott samt för identifiering av okända personer även i andra fall. Sådana uppgifter som avses i första stycket får enligt andra stycket samma lagrum även behandlas i förundersökningar och särskilda undersökningar.

Fingeravtrycks- och signalementsregistret får enligt 30 § endast innehålla uppgifter bl.a. om den som är misstänkt eller dömd för brott. I registret får endast antecknas uppgifter om fingeravtryck, signalement, identifieringsuppgifter samt ärendenummer.

Uppgifterna om en misstänkt person i registret skall enligt 31 § första stycket som huvudregel gallras när förundersökning eller åtal mot personen läggs ned eller när åtal ogillas. De får

dock bevaras längre om andra uppgifter om den registrerade skall behandlas enligt 10 och 11 §§, dvs. i vissa fall vid kvarstående misstankar trots nedlagd förundersökning eller åtal eller ogillat åtal. Om den registrerade personen döms skall uppgifterna i registret enligt andra stycket samma lagrum gallras senast vid den tidpunkt då uppgifterna gallras ur belastningsregistret. Närmare om vad som gäller för uppgifter i belastningsregistret har redogjorts för under avsnittet om DNA-register ovan.

3.7 Sekretesslagen (1980:100)

Uppgifterna i DNA-registret skyddas genom bestämmelser i sekretesslagen utifrån två skyddsintressen, dels sekretess med hänsyn främst till intresset att förebygga eller beivra brott (5 kap.), dels sekretess med hänsyn till skyddet för enskilds förhållanden av såväl personlig som ekonomisk natur (9 kap.).

Av 5 kap. 1 § första stycket framgår att sekretess gäller för uppgift som hänför sig till förundersökning i brottmål (punkten 1) samt uppgift som hänför sig till bl.a. åklagarmyndighets och polismyndighets verksamhet i övrigt för att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott (punkten 4) om det kan antas att syftet med beslutade eller förutsedda åtgärder motverkas eller den framtida verksamheten skadas om uppgiften röjs.

Enligt 9 kap. 17 § första stycket punkten 6 gäller att sekretess gäller för uppgift om enskilds personliga och ekonomiska förhållanden i register som förs av RPS enligt polisdatalagen eller som annars behandlas där med stöd av samma lag om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till den enskilde lider skada eller men. Av 9 kap. 18 § andra stycket framgår att sekretessen enligt 17 § som huvudregel upphör att gälla om uppgiften lämnas till domstol med anledning av åtal. DNA-registret är, som framgår av avsnittet 3.6 ovan, ett register som förs med stöd av polisdatalagen, varför det således omfattas av den aktuella bestämmelsen i sekretesslagen.

3.8 Polislagen (1984:387)

I 10 § första stycket 4 punkten polislagen anges att en polisman, i den mån det är försvarligt, får använda våld för att genomföra en tjänsteåtgärd om polismannen skall verkställa eller biträda vid kroppsvisitation, kroppsbesiktning eller annan liknande åtgärd. Enligt andra stycket samma lagrum får våld mot person i dessa fall brukas endast om polismannen eller den han biträder möts av motstånd. Av förarbetena till lagrummet (prop. 1983/84:111 sid. 95) framgår att med uttrycket ”annan liknande åtgärd” avses åtgärder enligt 28 kap. 14 § RB, dvs. tagande av fotografi och fingeravtryck, samt blodunderökning enligt lagen (1958:642) om blodundersökning m.m. vid utredning om faderskap.

3.9 Europarådets rekommendation No. R (92) 1 om användningen av DNA-analys inom ramen för det straffrättsliga systemet

Rekommendationen är från februari 1992 och återfinns i sin helhet som bilaga 2 i promemorian. Sverige har antagit ovanstående rekommendation utan att reservera sig i någon del. Mot bakgrund av de frågeställningar som behandlas i promemorian är det främst vad som anges under punkterna 4 och 8 i rekommendationerna som är av intresse. Av punkten 4 följer att provtagning i syfte att utföra en DNA-analys endast får tas under de förutsättningar som anges i nationell lagstiftning. I de fall lagstiftningen i fråga medger att prov tas utan att samtycke inhämtats från den misstänkte får sådana prov tas endast om det är befogat med hänsyn till omständigheterna i fallet. I punkten 8 behandlas hur prover och analyser skall få bevaras. Huvudregeln är att prover som tagits för DNA-analys inte skall finnas kvar efter det att ärendet för vilket det tagits slutligt avgjorts. Vidare skall resultaten av DNA-analysen gallras när det inte längre är nödvändigt att behålla det för det ändamål för vilket det tagits. Emellertid anges att i de fall DNA-analysen avser en person som fällts för allvarligt brott mot någons liv, integritet eller säkerhet till person får in-

formationen sparas under viss, i nationell lag angiven, tid. I de fall personen i fråga så kräver eller när ett prov inte kan knytas till viss individ får provet eller analysbesked från provet sparas under längre perioder. Om det gäller en nations säkerhet får nationell lag medge att prover och analysresultat från DNA-prover sparas även om den misstänkta personen inte åtalats eller fällts för brott. Nationell lag skall i sådana fall ange under hur lång tid provet eller analysbeskedet skall få sparas.

4 Lite statistik

4.1 DNA-register och spårregister

I de DNA-register och spårregister som förs av SKL i enlighet med bestämmelserna i polisdatalagen (se närmare avsnitt 3.6 ovan) fanns vid utgången av år 2003 2 687 DNA-profiler registrerade i DNA-registret och 8 851 DNA-profiler registrerade i spårregistret. Motsvarande siffror för år 2002 var 1 689 respektive 5 736.

Under år 2003 fick man vid SKL i samband med körningar mot de båda registren totalt 1 658 träffar, varav 760 avsåg spår mot spårregistret, 765 misstänkt mot spårregistret och 133 spår mot DNA-registret. Motsvarande siffror för år 2002 var totalt 1 453 fördelade på 770, 585 och 98. I detta sammanhang bör beaktas att SKL under november och december 2003 p.g.a. byte av datasystem i princip inte alls utförde några registerkörningar.

4.2 Fingeravtrycksregister

I det nationella fingeravtrycksregistret fanns vid utgången av år 2003 195 800 personer registrerade. Det tillkom under året 7 500 nya registreringar. Vid sökningar mot registret fick man under år 2003 ungefär 3 050 träffar, varav bl.a. 1 300 träffar mot person, 1 500 träffar mot spår och 160 träffar mot ouppklarade fall.

4.3 Brottsstatistik

Nedanstående statistikuppgifter är hämtade från Brottsförebyggande rådets officiella statistik.

I de fall fängelse ingår i straffskalan för ett brott, kan domstolen, beroende bl.a. av gärningsmannens personliga förhållanden samt brottets svårighetsgrad, döma till antingen fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn, överlämnande till sluten ungdomsvård, överlämnande till rättspsykiatrisk vård samt överlämnande till vård inom socialtjänsten. Även böter kan i vissa undantagsfall, bl.a. om det rör sig om unga lagöverträdare, ådömas även om straffskalan för brottet endast anger fängelse.

4.3.1 Anmälda brott och uppklarade brott år 2003

Under år 2003 anmäldes totalt 1 255 371 brott till polisen. Av de anmälda brotten utgjorde 1 103 139 brott enligt brottsbalken och 152 232 brott mot specialstraffrättsliga författningar. Av de sistnämnda avsåg 76 517 anmälningar brott mot trafikbrottslagen och 40 860 anmälningar brott mot narkotikastrafflagen. Bland anmälda brottsbalksbrott utgjorde 165 918 brott mot person enligt 3–7 kap., 895 405 förmögenhetsbrott enligt 8–12 kap., varav 668 798 avsåg tillgreppsbrott enligt 8 kap. Av dessa anmälda tillgreppsbrott avsåg 48 607 inbrottsstöld i bostad eller fritidshus m.m. och 67 199 tillgrepp av motordrivet forskaffningsmedel.

Under år 2003 blev totalt 361 309 brott uppklarade. Av dessa fanns misstänkt person i 252 072 fall (s.k. personuppklarade brott). Majoriteten av de uppklarade brotten var anmälda samma år. Av de personuppklarade brotten avsåg 140 124 brott enligt brottsbalken, varav 40 943 avsåg brott mot person enligt 3–7 kap. och 84 061 brott mot förmögenhet enligt 8–12 kap. Av tillgreppsbrotten enligt 8 kap. var det 56 710 brott som personuppklarades. Av dessa avsåg 1 744 inbrottsstöld i bostad eller fritidshus m.m. och 4 473 tillgrepp av motordrivet forskaffningsmedel.

4.3.2 Personer misstänkta för brott efter brottstyp år 2003

Under år 2003 var totalt 98 821 personer misstänkta för brott. Av dessa var 66 479 personer misstänkta för brottsbalksbrott och 46 882 personer misstänkta för brott mot specialstraffrättsliga författningar, varav 15 433 personer var misstänkta för brott mot narkotikastrafflagen och 27 919 personer var misstänkta för brott mot trafikbrottslagen.

4.3.3 Personer lagförda för brott efter huvudbrott och huvudpåföljd år 2003

Under år 2003 utfärdades i Sverige totalt 57 639 domar. Av de påföljder som därvid dömdes ut avsåg 14 903 enbart fängelse, 9 481 villkorlig dom (varav 3 298 med samhällstjänst), 6 393 skyddstillsyn (varav 220 i kombination med fängelse, 1 010 med kontraktsvård och 896 med samhällstjänst), och 2 551 överlämnande till vård inom socialtjänsten. Antalet domar där påföljden bestämdes till enbart böter uppgick till 21 942.

Om man ser till de vanligaste påföljderna fängelse, villkorlig dom och skyddstillsyn för olika brott upptagna i brottsbalken, kan av statistiken utläsas att 6 618 sådana domar utfärdats avseende brott mot 3–7 kap. brottsbalken, vilka avser brott mot person, 12 261 domar avser brott mot 8–12 kap. brottsbalken, vilka avser förmögenhetsbrott. Av dessa kapitel är brott mot 8 kap., dvs. tillgreppsbrotten, klart dominerande med 7 495 domar. Bland tillgreppsbrotten dominerar stöld med 5 079 domar där påföljden bestämdes till fängelse, villkorlig dom eller skyddstillsyn.

För brott enligt specialstraffrätten framgår av statistiken att brott mot trafikbrottslagen medfört 7 069 domar där påföljden bestämts till fängelse, villkorlig dom eller skyddstillsyn meddelats under år 2003. Motsvarande siffra för brott mot narkotikastrafflagen är 2 540 domar, varav 1 748 avsåg fängelse.

5 Tidigare utredningsarbete m.m.

5.1 Tvångsmedel enligt 27 och 28 kap. RB samt polislagen (SOU 1995:47)

I Polisrättsutredningens slutbetänkande Tvångsmedel enligt 27 och 28 kap. RB samt polislagen (SOU 1995:47) diskuterades bl.a. frågor om kroppsbesiktning och förutsättningar för tagande av DNA-prov från annan än den som är skäligen misstänkt för brott. Utredningen föreslog att det befintliga begreppet kroppsbesiktning skulle delas upp i en mindre ingripande besiktning av kroppens yttre och en mer ingripande avseende kroppens inre på följande sätt. Kroppsbesiktning skulle få göras i syfte att söka efter föremål som får tas i beslag eller för att ta reda på omständigheter som kan ha betydelse för utredning om brottet.

Den mindre ingripande kroppsbesiktningen bestående av tagande av hårprov, hudprov, salivprov och blodprov samt andra provtagningar som inte kräver undersökning av kroppens inre skulle enligt förslaget få utföras på dels den som är skäligen misstänkt för brottet som det är föreskrivet fängelse för det, dels av annan om det för brottet är föreskrivet fängelse i två år eller däröver och det finns synnerlig anledning att anta att åtgärden kommer att leda till det avsedda resultatet.

Den mer ingripande kroppsbesiktningen bestående av undersökning av kroppens inre samt tagande av andra prov än de tidigare uppräknade från människokroppen skulle enligt förslaget få utföras på den som är skäligen misstänkt för brottet om det för brottet är föreskrivet fängelse två år eller däröver eller av annan person, om det för brottet inte är föreskrivet lindrigare

straff än fängelse i två år och det finns synnerlig anledning att anta att åtgärden kommer att leda till det avsedda resultatet.

Utredningen föreslog vidare att de prover som tas vid en kroppsbesiktning inte skall omfattas av själva begreppet kroppsbesiktning, utan att det i stället i lagen skall anges att sådant prov får undersökas om det behövs för utredningen om brottet.

Beslut om sådan yttre kroppsbesiktning som innefattar provtagning från hår, saliv, blod etc. skall enligt utredningens förslag fattas av rätten, åklagaren, förundersökningsledaren eller, om det är ett brådskande fall och kroppsbesiktningen avser en person som är skäligen misstänkt, av polisman.

Remissinstanserna framförde många kritiska synpunkter på förslagen. Bland annat anförde Riksåklagaren att begreppet kroppsbesiktning inte bör indelas i olika nivåer eftersom det i det enskilda fallet kan vara svårt att avgöra vilken sorts undersökning som är mer integritetskränkande än andra undersökningar. Dock ansåg Riksåklagaren att särskilda regler för DNA-analyser bör införas. Även Rättsmedicinalverket och Sveriges läkarförbund ansåg att en indelning av begreppet kroppsbesiktning i en yttre och en inre undersökning var olämplig då integritetsintrånget mer är relaterat till vilken kroppsdel som undersöks och med vilken teknik detta sker än hur långt in i kroppen undersökningen går.

Förslaget att kroppsbesiktning även skall få utföras på målsägande kritiserades av flera instanser. JO avstyrkte förslaget bl.a. med hänsyn till att det inte föreligger någon skyldighet för målsägande att anmäla brott eller att uttala sig i saken under förundersökningen samt att målsäganden inte är skyldig att avge en berättelse inför domstolen. Vidare anförde JO att en rättsstat inte bör acceptera att en målsägande mot sin vilja utsätts för en sådan integritetskränkning som en kroppsbesiktning mot någons vilja innebär. Även Svea hovrätt och Hovrätten över Skåne och Blekinge ställde sig kritiska till förslaget; dock ansåg den sistnämnda hovrätten att kroppsbesiktning av enklare slag borde tillåtas mot målsägandens vilja. Även Riksåklagaren ansåg att förslaget om kroppsbesiktning av icke misstänka medför en

oacceptabelt ökad risk för integritetskränkningar och avstyrkte förslaget. Även bland andra Rättsmedicinalverket, Sveriges läkarförbund, Sveriges advokatsamfund och Överåklagarens vid Statsåklagarmyndigheten för speciella mål avstyrkte förslaget med hänsyn till målsägandens integritet.

Betänkandet har inte medfört någon lagändring avseende bestämmelserna om kroppsbesiktning.

5.2 Kriminalunderrättelseregister och DNA-register (SOU 1996:35)

I Registerutredningens delbetänkande Kriminalunderrättelseregister och DNA-register (SOU 1996:35) föreslogs bl.a. vissa ändringar i rättegångsbalken samt en ny lag om register med uppgifter om DNA-analys i brottmål.

Förslaget till ändring i rättegångsbalken innebar att kroppsbesiktning för analys av DNA skulle få företas även om det inte behövs för utredningen om brottet. Sådan kroppsbesiktning skulle enligt förslaget få tas på den som är anhållen eller häktad för brott som kan föranleda registrering enligt den föreslagna lagen om registrering med uppgift om DNA-analys i brottmål. Vidare föreslogs att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer skulle få meddela närmare föreskrifter om förutsättningarna för kroppsbesiktning för detta ändamål.

Enligt utredningens förslag skulle ett personregister och ett spårregister med uppgifter om resultat av DNA-analys få föras av RPS. Registrens ändamål skulle vara att underlätta identifiering av personer i samband med utredning om brott. Personregistret skulle enligt utredningens förslag få innehålla uppgifter om resultatet av en DNA-analys som gjorts under utredning om ett brott och som avser en person som dömts för

1. ett sådant brott mot en persons liv eller hälsa, personliga integritet eller säkerhet som avses i 3, 4, 6, 8, 12 eller 17 kap. brottsbalken, om brottet kan leda till fängelse i mer än två år,
2. ett allmänfarligt brott som avses i 13 kap. brottsbalken, om brottet kan leda till fängelse i mer än två år, eller
3. försök, förberedelse, stämpling, anstiftan eller medhjälp till ett sådant brott som avses i 1 eller 2.

Vidare angavs i förslaget att registreringen av analysresultaten skulle begränsas till uppgifter som ger information om den registrerades identitet.

Spårregistret skulle få innehålla uppgifter om resultatet av en DNA-analys som har gjorts under utredning om ett brott och uppgifterna skall inte kunna hänföras till viss person.

I övervägandena om DNA-register m.m. uppgav utredningen bl.a. följande. Vid övervägande av hur krav på en effektiv brottsbekämpning skall avvägas mot integritetskyddsyrpunkter har det för utredningen förefallit naturligt att i första hand göra jämförelser med bestämmelserna om tagning och registrering av fingeravtryck med anledning av en brottsutredning. DNA-analys är en förhållandevis ny metod som befinner sig i stark utveckling. Detta motiverar viss försiktighet. Genom analys av DNA kan man få kännedom om bl.a. vissa fysiska särdrag hos en person och hans mottaglighet för vissa sjukdomar. Eftersom genetiska undersökningar med DNA-analys når in i privatlivets innersta sfär har det ansetts vara av vikt att tekniken står under sådan kontroll att den enskilde skyddas mot opåkallat intrång.

Om förutsättningarna för registrering av DNA-profil i personregistret angav utredningen bl.a. följande. Endast den som döms för ett brott bör kunna registreras i personregistret. Det skall inte vara tillåtet att registrera jämförelseprover från målsägande och andra. Inte heller alla brott bör kunna medföra registrering, utan en stark begränsning bör ske med hänsyn till såväl brottets karaktär som dess svårighetsgrad. Det skall vara fråga om brott som erfarenhetsmässigt medför risk för återfall. Vidare bör vägas in att för de brott där DNA-tekniken har större

betydelse för utredningen föreligger större anledning till registrering, såsom våldsbrott och sexualbrott. Ett sådant synsätt stämmer överens med Europarådets rekommendation. Vad avser kravet på brottets svårighetsgrad bör detta vara fängelse i mer än två år, vilket överensstämmer med ovan nämnda rekommendationer, som talar om "serious offences". Utredningen ansåg vidare att även allmänfarliga brott på vilka fängelse i mer än två år kan följa skulle omfattas av möjligheterna till registrering.

När det gäller frågan om vilka personer som skulle omfattas av möjligheterna till provtagning anslöt sig utredningen till Polisrättsutredningens förslag att även andra misstänkta personer än de som är skäligen misstänkta för brott på vilket fängelse kan följa borde omfattas, se närmare i avsnittet 4.1 ovan i den delen.

Utredningen diskuterade i betänkandet frågan om provtagning för DNA-analys även skulle få tas på en person som inte alls är misstänkt för brott, såsom exempelvis målsägande. Nuvarande ordning förutsätter samtycke från personen i fråga. Även i denna fråga anslöt sig utredningen till vad Polisrättsutredningen kommit fram till, se avsnitt 5.1 ovan.

Vidare ansåg utredningen det skall få tas DNA-prov för analys på den person som är anhållen eller häktad för brott som kan medföra registrering i DNA-registret, oavsett om provet behövs för utredningen om brottet eller ej.

5.3 Behandling av personuppgifter i polisens verksamhet (SOU 2001:92)

I Polisdatautredningens slutbetänkande Behandling av personuppgifter i polisens verksamhet (SOU 2001:92) föreslogs en helt ny polisdatalag. I kapitel 12 i betänkandet behandlas register med uppgifter om DNA-analyser i brottmål. Utredningen föreslog att de befintliga bestämmelserna om register av DNA-analyser i brottmål i 22–28 §§ polisdatalagen och 11 § polisdataförordningen borde gälla även i fortsättningen dock med det tillägget att aktuella uppgifter även borde få behandlas i brottsutredningar

som handläggs enligt 23 kap. 22 § RB eller enligt 31 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.

I sitt remissvar till betänkandet anförde RPS bl.a. följande. Polisdatautredningen har i betänkandet framhållit att behandlingen i DNA-registret inte omfattar känsliga personuppgifter. Det finns därför inte skäl att behandla uppgifter om DNA-profiler i DNA-register på annat sätt än uppgifter om fingeravtryck i fingeravtrycksregister. Tvåårsregeln i 23 § polisdatalagen när det gäller behandling av personuppgifter i DNA-register borde därför tas bort och det bör räcka att fängelse ingår i straffskalan för brottet. En sådan ordning skulle främja arbetet med att bekämpa vardagsbrottsligheten.

Betänkandet är f.n. föremål för fortsatta överväganden inom regeringskansliet.

5.4 Genetik, integritet och etik (SOU 2004:20)

Kommittén om genetisk integritet skulle enligt sina direktiv se över ett antal frågeställningar rörande genetisk diagnostik, genterapi och kloning. Kommittén anförde i slutbetänkandet Genetik, integritet och etik (SOU 2004:20) bl.a. att en allmän utgångspunkt skall vara att det skall vara tillåtet att med den enskildes fria och informerade samtycke efterforska och använda genetisk information inom hälso- och sjukvården samt i den medicinska forskningen. Kommittén föreslår i betänkandet att det i en ny lag skall införas ett generellt förbud mot att genetisk information utan stöd i lag får efterforskas eller användas av någon annan än den informationen avser (oavsett samtycke från denne). Dock föreslås förbudet inte gälla om informationen efterforskas eller används för medicinskt ändamål, för ändamål som har anknytning till vetenskaplig eller släkthistorisk forskning eller i syfte att erhålla bevisning i rättegång. Från kommitténs utgångspunkter finns det inte skäl att ifrågasätta användningen av genetisk information inom rättsväsendet. Dock konstaterar kommittén i avsnitt 6.3 (sid. 131) att det är angeläget att det klarläggs hur rättegångsbalkens bestämmelser om straff-

processuella tvångsmedel förhåller sig till regleringen i lagen (2002:297) om biobanker i hälso- och sjukvården m.m., som gäller för de biobanker som består av vävnadsprover som tagits och samlats in för visst ändamål från patienter eller annan provgivare inom hälso- och sjukvården. Kommittén konstaterar att den frågan kommer att övervägas i särskild ordning.

6 Utländska utblickar

6.1 Finland

Finland har från och med den 1 januari 2004 nya bestämmelser om användningen av DNA-tekniken inom brottsbekämpningen.

Tagande av DNA-prov omfattas av begreppet kroppsbesiktning, som regleras i Tvångsmedelslagen (30.4.1987/ 450). Med kroppsbesiktning förstås en undersökning av en person som omfattar den undersöktes kropp och som innebär att blodprov kan tas eller att annan undersökning av hans kropp kan göras. Kroppsbesiktning får företas på den som på sannolika skäl misstänks för ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är mer än sex månaders fängelse eller för rattfylleri eller straffbart bruk av narkotika. Om det inte finns sannolika skäl för misstanke om brott får kroppsbesiktning företas på en misstänkt endast om det på synnerligen giltiga skäl kan antas att utredning om brottet kan fås genom åtgärden.

När det gäller sådan kroppsbesiktning som är nödvändig för bestämning av DNA-profilen gäller att den får utföras på den person som är misstänkt för ett brott för vilket det strängaste straffet är minst sex månaders fängelse. De DNA-profiler som registreras i polisens personregister får inte innehålla uppgifter om andra personliga egenskaper än kön. Avser utredningen ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år får sådan kroppsbesiktning som är nödvändig för att bestämma personens DNA-profil företas på annan person än den misstänkte, om undersökningen är av synnerligen stor betydelse för utredningen om brottet. I sistnämnda fall gäller att

DNA-profilen och själva DNA-provet skall utplånas när målet avgjorts genom lagakraftvunnet avgörande eller lämnats därhän.

Uppgifter i DNA-registret om dömda personer finns kvar i registret tills tio år förflutit efter personens död. Vad avser registreringen av misstänkta personers DNA-profil gäller att såväl DNA-profilen som själva DNA-provet skall utplånas ett år efter det att misstanken om brottet avskrevs eller åtal ogillades. Polisen får var tredje månad listor från befolkningsregistret med uppgifter om avlidna personer och samkör dessa mot registren.

Finland har inte någon lagreglering avseende registrering av DNA-profiler i spårregister.

Polisen får ta bl.a. fingeravtryck och andra signalementsuppgifter av den som är misstänkt för ett brott, oavsett vilken påföljd som kan följa på brottet. Om utredningen avser ett brott för vilket det strängaste straffet är mer än sex månaders fängelse får signalement tas även av den som inte är misstänkt för brottet i fråga. Signalement från den som inte är misstänkt för brott får inte användas för undersökning av andra brott än det aktuella och får inte heller registreras eller förvaras för annat ändamål.

Den nuvarande lagstiftningen avseende DNA-användningen inom brottsbekämpningen infördes, som nämnts ovan, den 1 januari 2004. Finland har inte reserverat sig mot Europarådets rekommendation om användningen av DNA-tekniken inom brottsbekämpningen. Inför lagändringen har man i Finland ansett att rekommendationen i fråga, som (vilket framgår av avsnitt 3.9) inskränker DNA-registrering till ”serious offences”, med hänsyn till DNA-teknikens landvinningar med tiden blivit obsolet, varför kravet på brott av viss svårighetsgrad inte längre behöver iakttas.

I samband med den nya lagstiftningen övergick man i Finland från att ta blodprov för DNA-analys till att regelmässigt använda sig av kindavskrap. På tre månader har antalet registreringar i DNA-registret ökat med drygt 2 000. Varje år får Finland mellan 12 000 och 15 000 nya registreringar i signalementsregistret. Man räknar med att det med den nya lagstiftningen skall tillkomma mellan 10 000 och 12 000 nya registreringar i DNA-registret per

år och att detta om 15 till 20 år kommer att ha samma omfattning som signalementsregistret. Ännu har inte någon strategisk förändring av polisarbetet kunnat noteras, men det är troligt att när ökningen av antalet träffar i registret syns i statistiken kommer också de olika polismyndigheterna att i ökad utsträckning se möjligheterna med det nya systemet. Redan nu kan en ökning av antalet träffar i DNA-registret iakttas och man räknar med en fördubbling av antalet träffar vid registersökning under år 2004. Till 90 procent beräknas denna ökning avse s.k. massbrott, dvs. förmögenhetsbrott såsom tillgreppsbrott av olika slag. Ett ärende i det kriminaltekniska laboratoriet omfattar i snitt 2,7 prov DNA-prov och kostar idag 265 Euro. Denna kostnad förväntas minska när volymerna ökar och vissa delar av analysprocessen automatiserats.

6.2 Danmark

I Danmark får motsvarigheten till kroppsbesiktning, enligt Retsplejelovens 72 kap., endast företas avseende den person för vilken det finns en "begrundad misstanke" att tro att denne har begått ett brott som kan medföra fängelse i minst ett år och sex månader och undersökningen kan antas vara av avgörande betydelse för utredningen om brottet. Dock får blodprov av den misstänkte tas om det finns "begrundad misstanke" om att personen i fråga gjort sig skyldig till en lagöverträdelse som inbegriper alkoholförtäring eller bruk av narkotika. En person som inte är misstänkt för brott får inte utsättas för kroppslig undersökning om inte han eller hon givit sitt samtycke till åtgärden. Kroppsbesiktning får endast utföras under medverkan av en läkare.

Av lagen om upprättande av ett centralt DNA-profilregister (Lov nr 434 af 31/05/2000) framgår att det centrala DNA-registret som tjänar som internt arbetsregister för polisen innehåller dels ett spårregister, dels ett personidentifierande DNA-profilregister. I personregistret får registreras DNA-profiler av personer som är eller varit misstänkta för överträdelser av vissa grövre brott i strafflagen under förutsättning att DNA-analysen utförts i ären-

det. Personer misstänkta för eller dömda för narkotikabrott registreras inte. I personregistret fanns vid utgången av år 2003 ungefär 2 000 DNA-profiler registrerade.

Uppgifterna om misstänkta men ej dömda personer gallras efter tio år och uppgifterna i registret om dömda personer gallras när den registrerade fyllt 70 år.

Danmark håller f.n. på med en översyn av bestämmelserna om tagande av DNA-prov och registrering av analyserna i syfte att uppnå överensstämmelse med bestämmelserna om fingeravtryck. I så fall kommer i framtiden DNA-prov få tas från personer misstänkta för brott som kan medföra minst ett och ett halvt års fängelse, oavsett om provet behövs för utredningen om brottet eller ej. Registrering av DNA-profilen kommer också att kunna ske av alla misstänkta eller dömda för brott som kan medföra minst ett och ett halvt års fängelse, oavsett vilket brott det är fråga om.

6.3 Norge

I Norge regleras möjligheterna till kroppsbesiktning i kap. 10 i Forskrift om ordningen av påtalemyndigheten. Kroppslig undersökning av en misstänkt får ske av den som på skäligen grund kan misstänkas för ett brott som kan medföra frihetsstraff om det kan antas vara av betydelse för utredningen om brottet och undersökningen inte framstår som oproportionerlig. Om den det gäller samtycker skriftligen får prov för DNA-analys tas utan hänsyn till om det föreligger skäligen grund för misstanken om brott. Om den misstänkte inte samtycker till kroppslig undersökning kan sådan endast ske med rättsens tillstånd. Blodprov och liknande ingrepp får endast företas av medicinsk personal, medan urinprov, utandningsprov och undersökning av munhåla får företas av polisen.

I samma lags kap. 12 finns bestämmelserna om ett centralt register för DNA-profiler. Kriminalpolitcentralen för dels ett identitetsregister, dels ett spårregister. I identitetsregistret *skall* registreras den som dömts för vissa brott enligt strafflagen, före-

trädesvis grövre sexualbrott, mord, grov misshandel och rån eller försök till dessa brott. Vidare *kan* personer som dömts för brott mot bestämmelser i strafflagens kap. 14 (allmänfarliga brott), 19 (sexualbrott), 22 (brott mot liv och hälsa) och 25 (utpressning och rån) registreras. DNA-profilen skall gallras från identitetsregistret senast två år efter det att personen i fråga avlidit eller sedan personen genom en lagkraftvunnen dom blivit frikänd.

6.4 Storbritannien (England och Wales)

Förutsättningarna för att få ta DNA-prov inom brottsbekämpningen framgår av the Police & Criminal Evidence Act 1984 samt av de tillägg till och ändringar av den lagen som framgår av the Criminal Justice & Public Order Act 1994, the Criminal Justice and Police Act 2001 samt the Criminal Justice Act 2003. Den sistnämnda lagen trädde i kraft den 5 april 2004. Av lagarna kan i huvudsak följande utläsas.

I England och Wales kan DNA-prov tas i form av antingen "intimate samples" såsom blodprov och andra prov från kroppens inre, eller "non-intimate samples". Till de sistnämnda hör hårprov från huvudhår, salivprov genom tagning från munhålan, hudskrap och liknande. För att få ta "intimate samples" från en person krävs antingen att personen i fråga är häktad och man har skälig misstanke att tro ("reasonable grounds") att personen är skyldig till ett "recordable offence", dvs. ett brott på vilket kan följa fängelse eller att personen i fråga, som inte är häktad, har lämnat två "non-intimate samples" som inte kunnat användas. En förutsättning i båda fallen är dock att personen ger sitt skriftliga samtycke till åtgärden och att provtagningen är av betydelse för brottsutredningen. När det gäller förutsättningarna för tagande av "non-intimate samples" har fram till den 4 april 2004 gällt att personen i fråga skall ha blivit "charged with a recordable offence", vilket ungefär torde motsvara det svenska begreppet att någon är skäligen misstänkt för ett brott på vilket fängelse kan följa, eller dömts för sådant brott. Ett sådant prov kan då tas

oavsett om det är av betydelse för brottsutredningen eller inte. Från och med den 5 april 2004 gäller emellertid att det räcker med att en person grips av polisen som misstänkt för ett brott på vilket fängelse kan följa för att polisen skall kunna ta ett DNA-prov genom salivprov eller liknande. Denna sista lagändring medför att förutsättningarna för tagande av DNA-prov och tagande av fingeravtryck kommer att vara huvudsakligen desamma.

DNA-profilen från en misstänkt eller dömd person som tagits i enlighet med gällande bestämmelser registreras i en nationell DNA-databas. Uppgifterna behålls i denna databas fram till dess att den registrerade personen avlidit, oavsett om personen endast varit misstänkt och avförts från brottsutredningen i fråga eller av domstol frikänts från misstanke om brott.

Den nationella DNA-databasen inrättades år 1995 och innehåller idag ungefär 2,3 miljoner DNA-profiler från dömda och misstänkta personer, vilket motsvarar nästan alla aktiva kriminella i landet (man beräknar att ungefär 200 000 kriminella saknas i registret). Varje år tillkommer ungefär 400 000 nya DNA-profiler i registret. Utöver personregistret finns även ett spårregister, som för närvarande innehåller cirka 220 000 DNA-profiler. Under år 2003 fick enbart Metropolitan Police, som har hand om London-området med ungefär 8 miljoner invånare, drygt 7 000 träffar mot registret när man sökte mellan misstänkta och spår i registret och drygt 2 000 brott kunde klaras upp genom träffarna i registret. Den största andelen uppklarade brott är tillgreppsbrott såsom inbrottsstölder och tillgrepp av fortskaffningsmedel där gärningsmannen varit helt okänd och där vittnen saknats.

Den brittiska regeringen har under åren 2000–2004 anslagit 182 miljoner pund för verksamheten kring DNA-databasen. Pengarna har enligt uppgift från brittiska Home Office använts till själva databasen och analyskostnaderna i samband med utnyttjandet av densamma samt till stor del för utbildning av poliserna.

För att minska riskerna för att DNA-materialet inte kan ge en fulltalig DNA-profil på grund av kontamination från personal från polisen eller från personal vid analyserande laboratorium,

har man i Storbritannien inrättat databaser för såväl poliser som laboratorieanställda. Vad avser polisens elimineringsdatabas gäller att samtliga nyanställda poliser måste lämna ett DNA-prov som en förutsättning för anställning. Poliser som redan är anställda har givits möjlighet att frivilligt lämna ett DNA-prov, vilket mer än hälften av alla tjänstgörande poliser gjort. DNA-profilerna i detta register sparas endast så länge personen i fråga är anställd inom polisen och förstörs därefter. Sökning i registret får inte ske rent spekulativt, utan endast om det finns en grundad misstanke om att en viss namngiven polisman avsatt sitt DNA på det aktuella beviset. Beslut om sökning i registret fattas av ett högre polisbefäl. Motsvarande gäller i det register som avser anställda vid DNA-laboratorier.

7 Problem med gällande bestämmelser

7.1 Allmänt

Nuvarande bestämmelser om tagande av DNA-prov och registrering av DNA-profiler i DNA-register kom till i början av 1990-talet. Sedan dess har användandet av DNA-tekniken inom brottsbekämpningen ökat markant. Från flera håll har påtalats behovet av en översyn av gällande bestämmelser.

7.2 Rikspolisstyrelsen

Från företrädare för RPS har framhållits flera problem med de nuvarande bestämmelserna om tagande av DNA-prov och om registrering av DNA-profiler i DNA-registret. Synpunkterna framgår i huvudsak i det följande.

Tagande av DNA-prov

I praktiken har DNA-prov i åtskilliga förundersökningar tagits från andra än skäligen misstänkta personer under förutsättning att personen i fråga samtyckt till åtgärden med stöd av en gammal och oklar praxis. RPS har, liksom även JO (jfr avsnitt 7.4 nedan), framhållit det olämpliga i att en så viktig fråga inte är klart och tydligt reglerad i lag. Den lagstiftning som finns avseende möjligheterna att ta fingeravtryck av misstänkta och andra är föredömligt klar och väl inarbetad. DNA-analys innehåller inga andra

uppgifter om personen i fråga än rena identifieringsuppgifter, varför det kan ifrågasättas om inte DNA-provtagning bör kunna jämföras med förfarandet kring fingeravtryck. I så fall skulle tagande av DNA-prov läggas in som en naturlig del av åtgärderna vid bl.a. anhållande. Det skulle också avsevärt underlätta möjligheterna att ta jämförelseprover av vittnen, målsägande och andra personer som inte är misstänkta för det aktuella brottet.

Registrering i DNA-registret

Nuvarande bestämmelser om DNA-registret fungerar mindre väl i flera avseenden. Den uppräknade vilka brott som kan föranleda registrering medför att allvarliga brott ur specialstraffrätten inte omfattas. Exempelvis omfattas inte narkotikabrott, brott mot vapenlagen och smuglingsbrott. Kravet att det för registrering skall gälla brott på vilket fängelse i mer än två kan följa innebär att viktig vardagsbrottslighet som tillgreppsbrott och misshandel inte kan föranleda registrering. Detta är olyckligt då just den brottstypen ofta utgör en inkörsport till grövre kriminalitet samt också utgör en stor del av alla anmälda brott. Utvecklingen och användningen av DNA-tekniken för att säkra spår på brottsplatsen och jämföra med spårregistret har ökat och används idag inte bara vid allvarligare brottslighet utan även vid sedvanliga inbrottsstöld, tillgrepp av fortskaffningsmedel och misshandelsbrott. För att öka uppklaringsmöjligheterna för vardagsbrottsligheten vore det önskvärt att databasen med DNA-profiler från dömda gärningsmän utökades väsentligt. Ett utökat personregister skulle också innebära att en persons brottslighet skulle upptäckas och kunna avbrytas på ett tidigare stadium än idag. Internationella jämförelser från länder med mer omfattande DNA-register visar att uppklaringsmöjligheterna för främst de s.k. volymbrotten kraftigt ökar vid ett mer omfattande DNA-register men att även uppklaringsmöjligheterna för våldsbrott utan känd gärningsman ökar. Vidare kan man förvänta kortare utredningstider för våldsbrott, då en träff i DNA-registret på ett

tidigt stadium i utredningsarbetet pekar ut viss person, varvid förundersökningens omfattning tidigare kan begränsas.

7.3 Statens kriminaltekniska laboratorium

Från SKL har framförts att den nuvarande lagstiftningen avseende tagande och registrering av DNA-prov inte medger ett fullt utnyttjande av SKL:s kapacitet och DNA-teknikens landvinningar. Redan idag analyseras DNA-spår från bl.a. tillgreppsbrott och sådana spår registreras i spårregistret. Dock finns det inga möjligheter att med dagens lagstiftning registrera DNA-profilerna av dessa kända gärningsmän i DNA-registret. Om sådan registrering skulle vara tillåten skulle DNA-registret öka väsentligt i omfattning och betydligt fler träffar vid sökning av spår – DNA-registret uppkomma.

7.4 Justitieombudsmannen

JO prövade genom beslut av den 29 november 2001 (dnr 696-2001) en anmälan gällande en åtgärd av en åklagare vid Åklagarmyndigheten i Västerås som innebar att denne godkände att personer som inte var skäligen misstänkta för brott i samband med förhör tillfrågades om de frivilligt ville lämna salivprov för DNA-analys. Förundersökningen avsåg ett mord. Av JO:s beslut framgår bl.a. följande. Nuvarande bestämmelser om kroppsbesiktning, varunder tagande av salivprov för DNA-analys hör, anger att den som är skäligen misstänkt för ett brott på vilket fängelse kan följa får utsättas för sådan undersökning. Med skäligen misstänkt förstås att det föreligger konkreta omständigheter som med viss styrka talar för att personen i fråga har begått den gärning som misstanken avser. Någon reglering av tagande av salivprov från annan än den som är skäligen misstänkt finns inte. Det finns inte någon rättslig reglering avseende den rättsliga innebörden av att ett samtycke av den enskilde inhämtats till åtgärden. I Polisrättsutredningens slutbetänkande (SOU 1995:47) anfördes bl.a. att en utgångs-

punkt för den svenska lagstiftningen bör vara att en åtgärd som får anses utgöra ett intrång i de i Europakonventionen och rege- ringsformen skyddade fri- och rättigheterna inte får företas annat än på de villkor som anges i lag, oavsett om den som utsätts för ingripandet har samtyckt till det eller ej. I doktrinen har i fråga om kroppsvisitation uttalats att det inte finns någon uttrycklig reglering i rättegångsbalken av innebörd att ett samtycke från den enskilde legaliserar åtgärden, men att skyddet mot kropps- visitation i 2 kap. 6 § RF endast kan begränsas genom lag och inte genom avtal. JO gjorde i beslutet den bedömningen att rättsläget är oklart i fråga om annan än den som är skäligen miss- tänkt för ett brott kan utsättas för kroppsbesiktning genom att frivilligt samtycka till åtgärden. Mest förenligt med kraven på rättssäkerheten är enligt JO att grundlagsregeln tolkas så att den ställer upp ett skydd mot att en befattningshavare vid en brotts- utredande myndighet uppträder på ett sätt som får till följd att någon med fog uppfattar sig vara tvungen att underkasta sig ex- empelvis en undersökning eller en provtagning. Särskilt tydligt är att en sådan situation kan uppkomma när åtgärden avser en per- son som har klart för sig att han eller hon inte är fri från miss- tanke om det brott utredningen avser. Frivilligheten kan i sådana situationer ifrågasättas. Med hänsyn till det oklara rättsläget upp- gav dock JO att han inte fann anledning att rikta någon kritik mot den anmälde åklagaren. JO ansåg att det finns anledning att generellt i rättegångsbalken reglera frågan om undersökningar och andra åtgärder av kroppsbesiktningsskaraktär avseende mål- sägande som anses kunna äga rum med dennes samtycke.

8 Överväganden och förslag

8.1 Inledning

DNA-tekniken har blivit ett allt vanligare och även allt viktigare medel för polisens möjligheter att klara upp begångna brott. När den nuvarande lagstiftningen infördes var tekniken relativt ny och därmed också dyr och användes framför allt vid grövre brottslighet. Idag skickar polismyndigheterna i allt större utsträckning in DNA-spår till SKL för analys vid s.k. volymbrott såsom inbrottsstöld och tillgrepp av fortskaffningsmedel. Den försiktighet som inledningsvis fanns mot användandet av DNA-tekniken inom brottsbekämpningen har avtagit.

Användandet av DNA-tekniken inom brottsbekämpningen är viktigt för polis och åklagare. Genom provtagning kan felaktigt misstänkta personer på ett tidigt stadium uteslutas från den fortsatta utredningen om brottet eller kan misstankarna mot personerna stärkas. I båda fallen kan utredningen snabbare ledas in i rätt riktning.

Bevisvärdet av de DNA-analyser som görs är vanligtvis högt. Högsta domstolen har i en dom från december år 2003 (mål B 438/03 ang. rån m.m.) slagit fast att DNA-tekniken grundar sig på vetenskapligt erkända metoder och att man, om det inte framkommit någon omständighet som tyder på att något fel begåtts under den aktuella utredningen, måste kunna utgå från att undersökningen skett på ett korrekt sätt. Vidare uttalade Högsta domstolen att när SKL i utlåtandet angivit att det kan hållas för visst att de analyserade blodspåren härrör från personen i fråga, är det tillräckligt för att beviskravet ställt utom rimligt tvivel

skall vara uppfyllt under förutsättning att slutsatsen av DNA-analysen framstår som rimlig. Vid denna rimlighetsbedömning bör enligt Högsta domstolen beaktas om det finns några omständigheter som talar mot att den aktuella personen är gärningsman. Av detta kan man dra slutsatsen att DNA-analysresultatet skall ses som ett, låt vara i sig mycket starkt, bevismedel bland alla övriga i rättegången och att frågeställningar rörande anledningen till att DNA-spåret fanns på brottsplatsen, risken för att DNA-provet felaktigt lagts dit för att binda någon till brottet etc. måste beaktas.

Som framgått av avsnitt 2 utvisar en DNA-analys inte annat av en person än vad som krävs för identifiering samt personens kön. Personliga kännetecken och ev. sjukdomsanlag etc. erhålls inte genom analysen. Sammanfattningsvis talar övervägande skäl för att utvidga både möjligheterna att ta DNA-prov och förutsättningarna för att registrera DNA-profilerna i det nationella DNA-registret.

8.2 Tagande av prov för DNA-analys

8.2.1 Kretsen av personer

Förslag: DNA-prov skall få tas från den person som är anhållen, häktad eller skäligen misstänkt för brott på vilket fängelse kan följa samt från annan person, om det krävs för utredningen av visst brott på vilket fängelse kan följa. Tagande av DNA-prov skall inte längre omfattas av bestämmelserna om kroppsbesiktning i 28 kap. RB utan särskilda bestämmelser om tagande av DNA-prov skall införas i samma kapitel. Prov som tagits från annan än den som är misstänkt för eller dömd för brottet skall inte få jämföras med de DNA-profiler som finns registrerade i de register som förs med stöd av polisdatalagen.

Som framgått av tidigare avsnitt är den enskilde individen genom bestämmelser i regeringsformen skyddad från ofrivilliga kroppsliga undersökningar. Undantag från detta skall meddelas i lag. Tagan-

de av DNA-prov omfattas av bestämmelserna om kroppsbesiktning, medan tagande av fingeravtryck regleras särskilt. Detta medför att ett DNA-prov endast får tas från den som är skäligen misstänkt för ett brott på vilket fängelse kan följa medan fingeravtryck får tas från den som är anhållen eller häktad eller annan person, om det behövs för utredningen av ett brott på vilket fängelse kan följa. DNA-prov från målsägande får idag endast tas med dennes samtycke.

En persons DNA-profil är, med undantag för enäggstvillingar, unik. Endast i det fall den undersökte genomgått en stamcells-transplantation utvisar ett DNA-prov erhållet genom blodprov fel person (utpekar donatorn). I övriga fall innebär DNA-analysen en mycket säker identifieringsmetod. Som framgått av tidigare avsnitt (se avsnitt 2.2) innehåller de DNA-analyser som används under brottsutredningar inte någon information om den undersöktes personliga egenskaper, anlag för sjukdomar etc. Den information som erhålls genom den DNA-analys som görs inom brottsbekämpningen innehåller således inte någon integritetskänslig information om den undersökte personen. Benämningen genetiskt fingeravtryck är en bra beskrivning av vilken roll analysresultatet från ett DNA-prov spelar.

Den snabba utvecklingen av DNA-teknikens användning från att enbart användas vid grövre brott till att numera användas även vid s.k. vardagsbrottslighet såsom tillgrepp av fortskaffningsmedel och stöld har medfört ett behov av att enkelt kunna fastställa om en person kan bindas till brottet eller inte. Som framgått av JO:s ärende (se avsnitt 7.4) har "frivilliga" DNA-prov från andra personer än de som är skäligen misstänkta för brott förekommit i flera brottsutredningar. Det lagenliga i detta förfarande har ifrågasatts. Från polisiärt håll har dessutom framhållits behovet av att regelmässigt, på samma sätt som fingeravtryck tas idag, kunna få tillgång till DNA-prover från målsägande och andra.

Tanken att jämställa det DNA-analysresultat som SKL får fram med den information man erhåller genom fingeravtryck och således se DNA-profilen som ett genetiskt fingeravtryck fördes

fram redan av Polisrättsutredningen. Utredningen föreslog, som framgår av avsnitt 5.1 ovan, i sitt slutbetänkande år 1995 ett ändrat kroppsbesiktningsbegrepp, varvid tagande av hår-, saliv- hud- samt blodprov under vissa förutsättningar borde få tas även av andra personer än de som är skäligen misstänkta för brott. Ett sådant synsätt ter sig än mer aktuellt idag, då man, som nämnts ovan, vet att den information som erhålls genom SKL:s analys av DNA-prov inte innehåller någon integritetskänslig information utan enbart kan användas för identifikation av personen i fråga. Inte heller innebär de metoder som används för provtagningen, främst användandet av en topspinne mot insidan av kinden, något större integritetsintrång (se mer om metoder i 8.2.2). Mot bakgrund härav bör därför DNA-prov kunna tas från en vidare krets av personer än vad som är möjligt med dagens lagstiftning. DNA-prov bör kunna tas från den som är anhållen eller häktad eller är skäligen misstänkt för brott på vilket fängelse kan följa. I likhet med vad som gäller för tagande av fingeravtryck bör DNA-prov även få tas från annan person om det krävs för utredningen av ett brott på vilket fängelse kan följa. I detta ligger att inte enbart den som är skäligen misstänkt för brott omfattas, utan även en vidare krets av misstänkta för vilka misstankegraden är lägre samt målsägande och andra icke-misstänkta personer.

Prov som tas från annan än den som är häktad, anhållen eller misstänkt för brottet skall inte få jämföras med de DNA-profiler som finns registrerade i sådana register som förs med stöd av polisdatlagen, utan endast med material från det aktuella ärendet. Inte heller i övrigt skall sådant prov få användas för annat ändamål än det för vilket provet tagits. Detta bör framgå direkt av lagtexten.

Då således resultatet av DNA-analysen inte innehåller någon integritetskänslig information och metoderna för tagandet av DNA-provet inte innebär någon större integritetskränkning, finns det skäl att låta förutsättningarna för tagande av sådant prov regleras på annat sätt än genom den befintliga bestämmelsen om förutsättningarna för kroppsbesiktning i 28 kap. 12 § RB. I stället bör i nya bestämmelser i samma kapitel anges under vilka förutsättningar DNA-prov får tas under en brottsutredning och

vilka personer som skall omfattas av skyldigheten att lämna DNA-prov.

8.2.2 Provtagningen och metoder m.m.

Förslag: Nya bestämmelser införs i 28 kap. RB med innebörd att DNA-prov skall få tas genom provtagning från kroppens yttre samt genom salivprov och blodprov. Blodprov skall endast få tas av hälso- och sjukvårdspersonal.

Som framgått av avsnittet ovan föreslås att DNA-prov skall få tas från den som är anhållen, häktad eller skäligen misstänkt för brott på vilket fängelse kan följa samt från annan person om det krävs för utredningen av visst brott på vilket fängelse kan följa. Detta innebär en väsentligt utvidgad krets av personer jämfört med nuvarande bestämmelser. Det finns hos de enskilda polismyndigheterna väl inarbetade rutiner för tagande av fingeravtryck, som till viss del kan tillämpas även för tagande av DNA-prov. Emellertid måste det säkerställas att provtagning för DNA-profil sker på ett sätt som är acceptabelt från integritetsynpunkt. Det kan inte komma i fråga att påtvinga personer, som inte är skäligen misstänkta och därmed inte heller omfattas av möjligheterna till kroppsbesiktning, sådana metoder vid tagandet av DNA-prov som för den enskilde upplevs som känsligt eller ingripande ur integritetshänseende.

Idag är de vanligaste metoderna för DNA-prov salivprov och blodprov. Sådana prov torde inte anses som särskilt kränkande och bör även i framtiden vara tillåtna. Blodprov skall dock, liksom idag, endast få utföras av en läkare eller en legitimerad sjuksköterska. Med hänsyn till den snabba utvecklingen av olika tekniker inom DNA-området är det dock inte möjligt att förutse vilka metoder som kan komma till praktisk användning i framtiden. Ett krav för tagande av DNA-prov med stöd av den föreslagna bestämmelsen i 28 kap. RB måste dock vara att provtagningen, utöver saliv- och blodprov, kan ske genom ingrepp på

kroppens yttre. Detta bör framgå direkt av lagen. Skulle omständigheter i det enskilda fallet medföra att endast provtagning från kroppens inre är aktuellt, måste således förutsättningarna för kroppsbesiktning vara uppfyllda och vad som gäller för sådan iakttagas, såsom bl.a. bestämmelsen att kroppsbesiktning endast får utföras av medicinsk personal eller kvinna om den som undersöks är en kvinna.

Behörig att besluta om tagande av DNA-prov bör, liksom vad som idag gäller för tagande av fingeravtryck, vara undersökningsledaren i de fall provet behövs för utredningen om brottet och i övriga fall polismyndigheten.

Regeringen bör kunna meddela närmare föreskrifter om DNA-provtagningen. I förordningen föreslås att närmare metoder för provtagning preciseras, såsom hud- och hårprov.

8.3 Registrering av DNA-profil i personregistret

Förslag: Genom ändring av 23 § polisdatalagen införs en bestämmelse om att personer som är misstänkta för eller dömda för brott på vilket fängelse kan följa eller för försök, förberedelse, stämpling, anstiftan eller medhjälp till sådant brott om gärningen är belagd med straff, får registreras i DNA-registret.

8.3.1 Kretsen av personer

Som framgått i tidigare avsnitt finns det inte skäl att göra åtskillnad mellan den information som erhålls genom fingeravtryck och den som erhålls genom DNA-analyser. DNA-prov föreslås därför få tas av väsentligen samma personkrets som idag omfattas av bestämmelserna om tagande av fingeravtryck. Även vad gäller registrering är det skillnader mellan dagens regler för fingeravtryck och DNA-profiler. Idag är det endast personer som dömts för vissa allvarliga brott som registreras i DNA-registret medan även misstänkta läggs in i fingeravtrycksregistret. I våra grannländer Finland och Danmark, liksom i bl.a. Storbritannien, regi-

streras såväl misstänkta som dömda personer i landets centrala DNA-register. Fråga är om det finns skäl att endast registrera dömda personer när utvecklingen kommit så långt att man vet att den information som finns i SKL:s analysresultat inte innehåller någon annan information om personen i fråga än just identiteten.

Som ett led i polisens brottsbekämpande arbete jämförs DNA-profiler från misstänkta gärningsmän med profilerna i spårregistret och i DNA-registret. Så fort man får en träff mellan spårregister och aktuellt prov, tas DNA-profilen ur spårregistret. Registrering i det nuvarande DNA-registret kan, som nämnts ovan, inte ske förrän personen i fråga dömts för brottet. Detta innebär att den misstänktes DNA-profil under tiden fram till en fällande dom inte finns tillgänglig i något av ovan nämnda register (om inte personen är dömd tidigare för tillräckligt allvarligt brott). En sådan ordning är inte tillfredsställande.

Som framgått tidigare kan av innehållet i den DNA-profil som registreras i DNA-registret inte utläsas mer än vad som kan utläsas av registreringen i fingeravtrycksregistret, dvs. personens identitet. Det har inte framkommit några tungt vägande skäl till varför inte också misstänkta DNA-profiler, på sätt som redan idag sker med fingeravtryck, bör få registreras. Emellertid är en förutsättning att uppgifter om misstänkta personer som inte döms för brottet i fråga gallras bort ur registret. Beträffande dessa frågor, se avsnittet 8.4 nedan.

8.3.2 Vilka brott skall medföra registrering?

Som bestämmelserna är utformade idag krävs, som nämnts tidigare, för registrering att personen i fråga dömts för vissa brottsbalksbrott som kan leda till fängelse i mer än två år.

Polisen använder sig dock i stor utsträckning av DNA-tekniken även vid vardagsbrottslighet såsom tillgreppsbrott och misshandelsbrott. Sådana brott är inte av så allvarlig karaktär att brottet kan medföra fängelse i mer än två år. Erfarenhetsmässigt vet man dock att det finns kopplingar mellan vardagsbrottslighet och grövre kriminalitet. Vidare används DNA-tekniken även för

att utreda brott enligt olika specialstrafflagar såsom exempelvis narkotikabrott och vapenbrott. Med dagens lagstiftning kan en person som döms för ett aldrig så grovt narkotika- eller vapenbrott emellertid inte registreras i DNA-registret. Däremot kan provtagning ske för utredningen av det enskilda brottet.

När möjligheten till registrering uppkom var DNA-tekniken ännu relativt oprövad och viss försiktighet iaktogs. Flera europeiska länder, däribland Sverige, anslöt sig till Europarådets rekommendation om användningen av DNA-prover inom brottsbekämpningen. I rekommendationen anges bl.a. att registrering endast bör ske vid allvarigare brottslighet. Nu har flera europeiska länder, bl.a. Storbritannien och Finland, gått längre och öppnat upp möjligheterna till registrering (jfr kapitel 6) även vid mindre allvarliga brott. Några tungt vägande skäl till varför Sverige skulle hålla fast vid de snäva förutsättningarna för registrering har inte framkommit.

I avsnitt 8.2 ovan har föreslagits att tagande av DNA-prov i princip bör jämföras med tagande av fingeravtryck. Därmed kan sådana prov tas så fort fängelse ingår i straffskalan för det misstänkta brottet. Att låta samma nivå gälla även för registrering av DNA-profilen ter sig lämpligt och överensstämmer också med vad som redan gäller för registrering av fingeravtryck. Möjligheten att registrera en dömd persons DNA-profil även vid vanlig vardagsbrottslighet skulle enligt polisens bedömning väsentligen öka möjligheterna att klara upp anmälda brott, särskilt bland tillgreppsbroten och även förkorta utredningstiden för dessa brott. Det är allmänt känt att de personer som befunnits skyldiga till grova brott i regel har en längre periods kriminalitet bakom sig, under vilken de begångna broten blivit allt grövre. Att kunna identifiera en misstänkt gärningsman tidigt i denna brottsutveckling och sålunda bidra till att avbryta kriminaliteten skulle medföra minskat lidande för presumtiva målsägande men även för den misstänkte själv genom att denne skulle kunna få adekvata hjälpinsatser på ett tidigare stadium. Beträffande uppkläringen av våldsbrott där det finns andra utredningsuppslag att gå efter än enbart lämnade DNA-spår torde en utvidgad registrering inte så

mycket påverka själva möjligheten till att klara upp brottet utan snarare underlätta och förkorta utredningstiden för brottet. Vid våldsbrott med helt okänd gärningsman, som lämnat DNA-spår, gäller dock att möjligheterna att klara upp brottet väsentligt ökar med ett utbyggt DNA-register.

Sammantaget talar starka skäl för att registrering av DNA-profil i DNA-registret bör kunna ske avseende alla brott på vilket fängelse kan följa, oavsett om det är fråga om ett brott enligt brottsbalken eller ett brott enligt specialstraffrättsliga lagar.

8.3.3 Måste DNA-provet ha tagits under utredningen av ett brott?

Ett av kraven för registrering i DNA-registret enligt nuvarande lagstiftning är att DNA-provet skall ha tagits under utredningen av ett brott (jfr avsnitt 3.6.2 ovan). Av förarbetena till 23 § polisdatalagen (prop. 1997/98:97 sid. 141) framgår att det idag endast är DNA-prov som tagits av utredningsskäl som kan leda till registrering av DNA-profil i DNA-registret.

Som påpekats tidigare i förslaget bör förutsättningarna för registrering av DNA-profiler i DNA-registret i huvudsak motsvara vad som gäller för registrering av fingeravtryck. För dessa gäller att om de har tagits i enlighet med gällande bestämmelser så får de också registreras. Något tungt vägande skäl till varför inte samma ordning bör gälla DNA-profiler har inte framkommit. Det nuvarande kravet på att DNA-provet skall ha tagits under utredningen av ett brott bör därför slopas. Om DNA-provet har tagits i enlighet med vad som gäller för provtagningen skall DNA-profilen få registreras i DNA-registret, givetvis under förutsättning att övriga krav för registrering är uppfyllda.

8.4 Gallring m.m.

8.4.1 DNA-profilen

Förslag: Genom ändring i 27 § polisdatalagen införs en bestämmelse om att uppgifterna i DNA-registret om en misstänkt person som huvudregel skall gallras när förundersökning eller åtal mot personen läggs ned eller när åtal ogillas. Bestämmelserna om gallring av uppgifterna om en dömd person skall kvarstå oförändrade.

Enligt nuvarande bestämmelser i 27 § polisdatalagen om gallring av uppgifterna i DNA-registret gäller att dessa gallras senast när uppgifterna om den dömda personen gallras ur belastningsregistret. Nuvarande gallringsbestämmelse fungerar bra, varför det inte finns någon anledning till ändring avseende dömda personer.

Enligt föreliggande förslag om utvidgade möjligheter till registrering skall i framtiden även misstänkta personers DNA-profiler registreras i DNA-registret. Integritetsskäl gör sig här påmind, då det framstår som orimligt att en misstänkt persons DNA-profil skall finnas i registret även efter det att personen frias från misstankarna om brottet i fråga. Samma situation gäller idag för misstänkta som registreras i fingeravtrycksregistret. Beträffande fingeravtryck har man i 32 § polisdatalagen angivit att uppgifterna om en misstänkt person skall gallras från fingeravtrycks- och signalementsregistret när förundersökning eller åtal lagts ned eller åtal ogillats om inte andra uppgifter om den registrerade skall behandlas med stöd av 10 eller 11 § (som avser kvarstående misstankar). När även dessa uppgifter gallras skall dock uppgifterna i fingeravtrycks- och signalementsregistret också gallras.

Som framgått av tidigare avsnitt kan den DNA-profil som tas fram vid SKL:s analyser jämföras med innehållet i ett fingeravtryck. Utgångspunkten bör därför vara att i så stor utsträckning som möjligt åstadkomma en likartad lagstiftning för dessa arbetsmetoder. Mot bakgrund härav framstår det som lämpligt att DNA-analysresultaten från misstänkta personer som senare frias

från misstänkarna gallras ur DNA-registret på motsvarande sätt som fingeravtrycken gallras från fingeravtrycks- och signalementsregistret.

8.4.2 DNA-provet

Förslag: I 28 § polisdatalagen införs en bestämmelse om att prov från misstänkta som inte dömts för brottet i fråga inte får användas för annat ändamål än för vilket det togs och skall förstöras när förundersökning eller åtal lagts ned eller åtal ogillats, om det inte kvarstår misstänkar enligt 10 eller 11 §. För prov som tagits från andra än misstänkta och dömda behövs ingen ytterligare reglering.

De DNA-prover som idag har tagits under utredningen av brott av andra personer än de som är misstänkta för brottet får enligt 28 § polisdatalagen inte användas för annat ändamål än för vilket det togs och får inte heller sparas efter det att målet slutligt avgjorts. Samma gäller idag för fingeravtryck. En sådan ordning bör gälla även fortsättningsvis för personer som aldrig varit misstänkta för brottet.

Vad gäller prover från personer som misstänkts för brottet men som inte dömts för detta är läget delvis ett annat. Som framgår av avsnittet ovan föreslås att misstänkta DNA-profiler gallras ur DNA-registret när förundersökning eller åtal lagts ned eller åtal ogillats om det inte i vissa undantagsfall kvarstår misstänkar. Samma ordning bör gälla för själva DNA-provet, vilket bör framgå av 28 §. Det kan givetvis diskuteras om inte prov kan behöva sparas under längre tid för det fall att framtida utveckling inom DNA-analystekniken skulle medföra ökade möjligheter till uppkläring av brottet i fråga. Här måste dock en avvägning göras mellan intresset av framtida uppkläring och integritetsaspekter, där de senare får anses väga tyngre. Dessutom finns alltid möjligheten att vid ett senare tillfälle ta ett nytt prov av personen om man då tror sig kunna komma vidare med utredningen.

9 Konsekvenser av förslaget

9.1 Inledning

Den föreslagna utvidgade möjligheten att ta DNA-prov från personer som är anhållna eller häktade eller skäligen misstänkta för brott på vilket fängelse kan följa samt av andra om det behövs för utredningen av visst brott på vilket fängelse kan följa förväntas, i kombination med ett utbyggt DNA-register i enlighet med förslaget, innebära att fler brott kan klaras upp. Den främsta ökningen av ouppklarade brott kommer troligen att avse inbrottsstöld, tillgrepp av fortskaffningsmedel samt tillgrepp ur och från motordrivna fordon. Det är sannolikt att den ökade brottsuppklaringspotentialen främst kommer att avse sådana brott som idag skrivs av med motiveringen att spaningsuppslag saknas eller att brottet uppenbart inte går att utreda. Även vissa typer av bedrägeribrott och vissa typer av våldsbrott kan förväntas klaras upp i klart högre grad än som sker idag. Även antalet uppklarade våldsbrott kan komma att öka när användandet av DNA-tekniken och DNA-registret fått ett ordentligt ökat genomslag i brottsbekämpningen.

År 2003 anmäldes i hela Sverige 122 700 inbrottsstöld. Av dessa klarades 8 305 brott upp, varav 4 174 brott kunde knytas till viss gärningsman. Uppklaringsprocenten för denna brottstyp är således cirka 6 procent och personuppklaringen cirka 3 procent. Om man tänker sig att personuppklaringen för dessa brott i framtiden uppgår till 20 procent skulle, med utgångspunkt i antalet anmälda brott för år 2003, 24 540 brott klaras upp, dvs. ungefär tre gånger fler inbrottsstöld än idag. Hur stor ökningen kan

tänkas bli är svårt att säga utifrån nuvarande kunskaper. Det finns inte heller ännu tillräckliga internationella erfarenheter att luta sig emot för att bedöma hur stor ökningen kan tänkas bli. Däremot är alla bedömare utredningen varit i kontakt med ense om att utökade möjligheter till DNA-registrering skapar relativt stora potentialer att öka brottsuppleringen. Detta gäller dock främst tillgreppsbrott.

Den föreslagna utvidgningen av förutsättningarna för tagande av DNA-prov och registrering av DNA-profil i personregistret kommer att medföra stora konsekvenser för SKL och för de olika polismyndigheterna, men även andra led i rättskedjan kommer att påverkas. I de följande avsnitten i promemorian redogörs närmare för möjliga konsekvenser av förslaget.

9.2 Konsekvenser för polisen

9.2.1 Tagande av DNA-prov

Förslaget att utöka möjligheterna för polisen att i samband med brottsutredningar ta DNA-prov av andra än de personer som är skäligen misstänkta innebär att en väsentligt utvidgad grupp av personer kommer att omfattas. Kretsen av personer på vilka polisen kan ta DNA-prov blir i princip densamma som omfattas av bestämmelserna om fingeravtryck. De föreslagna bestämmelserna kring tagandet av DNA-prov överensstämmer till övervägande delar med vad som gäller idag beträffande tagande av fingeravtryck, vilket medför att det från polisens sida finns väl inarbetade rutiner att tillgå. Dock torde ändå krävas vissa utbildningsinsatser för poliserna angående dels förutsättningarna för tagande av provet i fråga, dels själva förfarandet vid provtagningen. Vidare torde också krävas framtagande av en särskild provtagningsutrustning för användande på de enskilda polismyndigheterna liksom framtagande av rutiner för dokumentation av provtagningen. Med hänsyn till hur känsligt DNA-material är för att förorenas av andra personers DNA är det mycket viktigt att det säkerställs att provtagningen sker under

betryggande former. Samtliga prover skall skickas till SKL för analys, vilket också innebär ett visst ökat arbete för polisen.

Under förutsättning att provtagning kan ske på annat sätt än genom blodprov kommer någon ytterligare yrkeskategori inte att beröras av förslaget. Sker provtagningen genom blodprov, ökar belastningen på den medicinska personalen, som är den enda som får ta sådana prov (se vidare avsnitt 9.4.1 nedan). För polisens vidkommande ökar i så fall arbetet med transporter av de personer från vilka DNA-prov skall tas. SKL håller dock på att utveckla metoder för provtagning genom munskrap och kan förväntas ha en sådan metod färdig för användande vid tidpunkten för förslagets genomförande.

Som framgått av avsnitt 4.2 är antalet registrerade i fingeravtrycksregistret cirka 195 000 och det tillkommer årligen ungefär 7 500 nya registreringar. Antalet personer från vilka DNA-prov skall tas kommer inte att understiga detta antal. Det kan förväntas att polismyndigheterna under en lång tid har att hantera stora mängder av DNA-provtagning för att bygga upp DNA-registrets omfattning till samma nivåer som dagens fingeravtrycks- och signalementsregister.

9.2.2 Registrering i DNA-registret

Som nämnts i avsnittet ovan skall samtliga tagna DNA-prover skickas till SKL för analys och, såvitt gäller profilerna från anhållna, häktade eller misstänkta personer, för registrering i DNA-registret. Ett utvidgat DNA-register kommer att medföra att SKL, i vart fall sedan DNA-registret nått en viss omfattning, kommer att rapportera avsevärt fler träffar mot person vid kontroll i sina register mot insända DNA-prover. Detta torde innebära att ökade polisiära resurser behöver tas i anspråk för uppföljning av dessa träffar. Polisen kommer att behöva se över såväl sina arbetsrutiner som sitt samarbete med andra polismyndigheter för att kunna ta om hand alla träffar som SKL rapporterar på sådant sätt att brottsutredningarna gynnas.

Erfarenheterna från Storbritannien och internationellt samarbete visar att uppklaringsmöjligheterna för främst volymbrotten, bl.a. tillgreppsbroten, kan förväntas förbättras högst avsevärt. När det gäller våldsbrotten förväntas att utredningarna går snabbare med tillgång till en utökad DNA-databas, men att möjligheterna att klara upp dessa brott troligen inte kommer att påverkas i någon större omfattning, utom såvitt gäller fall där gärningsmannen är helt okänd men har lämnat DNA-spår.

I ett inledningsskede kommer troligen många gamla och ouppklarade brott att kunna klaras upp p.g.a. av nya träffar i registren som ger uppslag till vidare utredningsåtgärder. Detta kan medföra att frågor kring olika brotts preskriptionstider kan komma att aktualiseras.

9.2.3 Övriga konsekvenser

Förslaget till utvidgade möjligheter till tagande av DNA-prov och registrering kommer, som framgått av tidigare avsnitt, att innebära ett rutinmässigt tagande av DNA-prov av misstänkta och andra motsvarande vad som idag gäller för tagande av fingeravtryck. Ett utbyggt DNA-register medför också att det i framtida brottsutredningar kommer att bli än mer viktigt än idag att säkra DNA-spår från brottsplatsen m.m. Samtidigt är det känt att DNA-material är mycket känsligt och lätt kan kontamineras. Sammantaget medför detta att det kan diskuteras om inte polisen i framtiden kommer att behöva upprätta en elimineringsdatabas med DNA-profiler från i vart fall de personer inom polisen som på ett eller annat sätt hanterar DNA-material. Ett sådant har, som framgår av avsnitt 6.4, upprättats i Storbritannien. Frågor kring ett sådant register får dock tas upp i annan ordning.

9.2.4 Kostnader

De ökade kostnader som orsakas av förslaget kan delas in i olika grupper. Förslaget till utvidgade möjligheter till såväl provtag-

ning som registrering innebär, som nämnts tidigare, att personalen vid polisen kommer att behöva utbildning dels avseende provtagningen av anhållna, häktade, misstänkta och andra, dels beträffande säkrande av DNA-spår på ett säkert sätt ute på brottsplatserna. Utbildningen, som bör kunna inskränkas till redan anställda vid polisen då aspiranterna torde komma att genomgå motsvarande utbildning vid polishögskolan, beräknas inte vara mer tidskrävande än några timmar per person och bedöms kunna delas upp över tiden och därmed till övervägande del kunna rymmas inom ramarna för befintliga utbildningstillfällen.

En annan kostnad som tillkommer är själva kostnaden för tagande av DNA-prov i form av arbetsinsatser från personalen vid polisen. Under de inledande åren beräknas att ungefär 8 000 personer årligen kommer att undergå DNA-prov i samband med anhållande, häktning eller underrättelse om skälig misstanke om brott. Detta innebär ett visst merarbete för polisen, men med den nya teknik som är starkt på frammarsch kommer i princip samtliga sådana DNA-prov tas genom munskrap. Denna metod är snabb och lätthanterlig för den som tar provet. Det merarbete som tagande av DNA-prov kan förväntas medföra för polispersonalen blir därmed försumbart.

Vissa kostnader kommer att uppkomma på IT-sidan för att anpassa befintliga datasystemen till den föreslagna regleringen. RPS har beräknat denna kostnad till cirka 3,5 miljoner kronor.

Ett utvidgat DNA-register och de utökade möjligheterna att ta DNA-prov av misstänkta och andra kommer å ena sidan att öka uppklaringsmöjligheterna för främst volymbrotten men även för våldsbrotten, men kommer å andra sidan att väsentligen förkorta utredningstiderna för brotten i fråga. Sammantaget bedöms inte förslaget medföra sådana kostnader för polisens räkning att inte dessa kan rymmas inom ramen för gällande budget med undantag för investeringskostnaderna för IT-systemen om cirka 3,5 miljoner kronor.

9.3 Konsekvenser för Statens kriminaltekniska laboratorium

9.3.1 Tagande av DNA-prov

Den ökade mängden av DNA-prov kommer att medföra en kraftigt ökad tillströmning av prover för analysering hos SKL. Som nämnts tidigare kommer DNA-prov enligt förslaget att tas av i princip samma krets personer som idag omfattas av bestämmelserna om tagande av fingeravtryck. Det registret innehåller cirka 195 000 registreringar och 7 500 nya tillkommer varje år. Mot bakgrund av dessa siffror och då dagens DNA-register endast innehåller drygt 2 500 DNA-profiler kan det förväntas att tillströmningen av DNA-prov från misstänkta för analys under några inledande år under registrets uppbyggnadsskede kommer att medföra en kraftigt ökad belastning för SKL, såväl administrativt som laborativt för att utföra själva analysen av DNA. Även om resurser för en ökad kapacitet tillförs SKL kan det nog inte uteslutas att handläggningstiden för de enskilda ärendena hos SKL åtminstone inledningsvis kommer att öka.

Enligt förslaget skall inte de prover som tas av andra personer än de som är anholdna, häktade eller misstänkta för brott få jämföras med andra profiler än de som är aktuella i utredningen, dvs. de skall inte få köras mot spårregistret och DNA-registret. I den delen beräknas inte SKL:s arbete öka i någon nämnvärd omfattning. Vad gäller prover från misstänkta personer kommer arbetet med att jämföra profilen i fråga mot profiler i DNA-registret och spårregistret att öka.

9.3.2 Registrering i DNA-registret

För SKL:s vidkommande kommer en utökad registrering i enlighet med förslaget att innebära kraftigt ökat arbete med inregistrering av nya profiler i DNA-registret under några inledande år, varefter arbetsinsatsen kommer att vara mer konstant.

9.3.3 Övriga konsekvenser

En följd av förslaget är ökade insatser av polisen på brottsplatserna för att säkra DNA-spår, vilket kommer att leda till en ökning av antalet spår även i spårregistret. Således kommer även spårregistret att öka i omfattning.

Ett DNA-prov kan lätt bli kontaminerat av en annan persons DNA. En kraftig ökning av antalet DNA-prov för analysering medför därför ett ökat behov av att den personal vid SKL som kommer i kontakt med DNA-proverna snabbt kan uteslutas vid analyserna (jfr. avsnittet 9.1.3 beträffande poliser). Det är därför möjligt att det vid SKL behöver inrättas ny databas med DNA-profiler från dessa personer. Sådant register har upprättats i både Storbritannien och Finland avseende anställda vid forensiska laboratorium. Frågor kring ett sådant register ingår dock inte i denna promemoria, utan får utredas i annan ordning. I samband med sådan utredning kan det finnas skäl att på nytt se över om bestämmelserna i personuppgiftslagen tillgodoser behovet av integritetsskydd beträffande SKL:s behandling av personuppgifter med anknytning till andra DNA-analyser än sådana som görs under utredning av ett brott.

9.3.4 Kostnader

SKL har gjort en bedömning av de verksamhetsmässiga konsekvenserna av förslaget. I sina kostnadskalkyler har SKL utgått från att samtliga DNA-prover i framtiden tas genom s.k. munskrap och inte genom blodprov.

I dagsläget beräknas antalet ärenden rörande DNA-undersökningar totalt bli drygt 10 000 för år 2004. I dessa ärenden hanteras för närvarande cirka 2 000 jämförelseprov (tagna som blodprov) från misstänkta personer. Ett genomförande av förslaget kommer enligt SKL:s analys att innebära att antalet ärenden med enbart ett jämförelseprov från en misstänkt person kommer att uppgå till cirka 20 000 de första två åren och därefter till cirka 17 000 de följande åren. Bedömningen av hur stor ärendeök-

ningen avseende jämförelseprov kommer att bli har gjorts genom att utgå från att flertalet misstänkta som anhålls också blir föremål för en DNA-provtagning. I denna bedömning har också vägts in en jämförelse med hur fingeravtrycksreglerna tillämpas idag. Ökningen av antalet DNA-ärenden har således relaterats till dels att mellan 7 500 och 8 000 personer varje år är föremål för tagande av fingeravtryck, dels att polisen dessutom sannolikt kommer att vilja ta DNA-prov från personer som finns i fingeravtrycksregistret men inte i DNA-registret i syfte att snabbt få ett DNA-register som omfattar de flesta aktivt kriminella. Till följd av de säkerhetsrutiner som SKL tillämpar kommer antalet analyser avseende jämförelseprov att uppgå till sammanlagt 30 000 per år under de första två åren och 25 500 per år under de närmast följande åren.

Den angivna ärendeökningen går enligt SKL:s bedömning inte att möta utan en påtaglig resursförstärkning för framför allt ökade personalkostnader; man räknar med att behöva nyanställa elva personer. De ökade personalkostnaderna samt de ökade kostnaderna för laboratoriematerial och DNA-kit kan beräknas till mellan 10 och 15 miljoner kronor per år. SKL bedömer också att den utökade DNA-verksamheten kommer att kräva större lokaler och att därför kostnaderna för lokalhyra kommer att öka. Vid dessa beräkningar har hänsyn tagits till att det under förberedelsearbetet finns ett utvecklingsutrymme för att minimera handläggningstiden genom en rationell och effektiv hantering avseende bl. a. IT-baserat administrativt stöd för ärendehantering och analysverksamhet samt en ökad automatisering av själva laboratorieanalyserna.

Utöver de kostnader som nu angetts tillkommer kostnader för olika investeringar, bl.a. mjukvara och laboratorieinredning m.m. Kostnaderna i dessa delar inklusive den ökade lokalhyran beräknas av SKL till mellan 3 och 5 miljoner kronor per år. En del av de ökade kostnaderna för personal kommer att uppstå redan innan förslaget träder i kraft. Enligt SKL:s bedömning behöver SKL ungefär ett år innan lagförslaget träder i kraft påbörja rekrytering och nyanställning av den personal som krävs för att kunna

hantera det ökade antalet analyser utan att handläggningstiderna blir längre. SKL behöver även tid för att anpassa nya lokaler för den utvidgade verksamheten samt anpassa datautrustning m.m. Med hänsyn till de förberedelser som således måste göras i tid önskar SKL att förslaget enligt denna promemoria inte träder i kraft förrän vid årsskiftet 2005/2006.

Sammanfattningsvis bedömer SKL att förslaget medför ett medelsbehov på mellan 18 och 20 miljoner kronor per år. Dessutom behövs för året innan förslaget träder i kraft ungefär 10 miljoner kronor för ovannämnda förberedelsekostnader avseende bl. a. personal, lokaler och utvecklingsarbete.

Slutligen kan påpekas att ökningen av antalet undersökningsärenden (spår från brottsplats med eller utan jämförelseprov från misstänkt), som för närvarande är på ca 20 procent per år, troligen kommer att permanentas de närmaste fem åren med hänsyn tagen till dels den generella satsning på ökad uppkläring av mängdbrottslighet som görs, dels till ett allmänt ökat intresse för spårsäkring av DNA-spår med möjlighet att jämföra med ett väsentligt utökat DNA-register. Detta kommer också att innebära en ökad verksamhet vid SKL som även den måste tas omhand vid resursfördelningen kommande år.

9.4 Konsekvenser för övriga myndigheter

9.4.1 Tagande av DNA-prov

Sjukvårdspersonal

I den utsträckning DNA-prov i framtiden alltjämt huvudsakligen tas genom blodprov innebär förslaget att även medicinsk personal i ökad omfattning kommer att utföra provtagning. Detta innebär i så fall en ökad kostnad och ökat ianspråktagande av vårdens resurser. En möjlighet som kan bli aktuell beroende på omfattningen av DNA-prov som tas genom blodprov är att kriminalvårdens sjukvårdsanställda kan komma att behöva anlitas för provtagning i större utsträckning än vad som sker idag. Emeller-

tid går utvecklingen mot ett mer omfattande användande av andra metoder vid provtagning, vilka alla kan utföras av polispersonal vid polismyndigheterna. SKL har även i sin konsekvensbedömning utgått från att DNA-proven regelmässigt kommer att tas genom munskrap. Några större kostnader för sjukvårdspersonals medverkan vid provtagning torde därför inte uppkomma med anledning av förslaget.

9.4.2 Registrering i DNA-registret

Åklagarmyndigheterna

Som nämnts tidigare förväntas den ökade registreringen i DNA-registret, sedan registret väl byggts upp, innebära en väsentlig ökning av antalet brott där en misstänkt gärningsman kan identifieras. Att tidigt under förundersökningen kunna avföra oskyldigt misstänkta personer från utredningen medför att utredningstiden kan förkortas. Med stark teknisk bevisning krävs vanligen mindre stödbevisning i form av vittnen etc., varför inte bara utredningen går fortare då färre polisförhör krävs utan även domstolsförhandlingarna kan förväntas ta kortare tid.

När det gäller de s.k. volymbrotten eller vardagsbrotten leds förundersökningarna avseende dessa brott av polisen, varför det för åklagarnas vidkommande uppkommer en ökad arbetsbelastning först i samband med beslut i fråga om åtals väckande. För våldsbrottens vidkommande kan åklagarens arbetsbelastning på förundersökningsstadiet komma att öka om uppklaringsmöjligheterna ökar, men å andra sidan kan ett tidigt utpekande av en misstänkt gärningsman också förkorta utredningstiden.

En viss ökning av andelen misstänkta som är häktade, främst sådana som är häktade på grund av risken för fortsatt brottslighet, samt en ökning av andelen misstänkta personer som är under 21 år kan förväntas, vilket ger viss ökad arbetsbelastning för åklagarna på grund av i lag fastställda tidsgränser.

Sammanfattningsvis bedöms inte åklagarnas arbetsbelastning öka i sådan omfattning att ytterligare resurser behövs för att

täcka denna, utan ökningen bör kunna rymmas inom de befintliga budgetramarna.

Allmänna domstolarna

Som en följd effekt av att fler uppklarade brott följer att antalet brottmål vid de allmänna domstolarna kan förväntas öka. Med en snabbare upplärning av vardagsbrottsligheten, som ofta förövas av personer med missbruksproblematik som återfaller i brott, kan det även förväntas att antalet mål med häktade på grund av risken för fortsatt brottslighet kommer att öka. Även antalet mål med unga lagöverträdare kan förväntas öka. Båda dessa måltypen innebär en ökad total belastning på de allmänna domstolarna. Det kan inte uteslutas att det på sikt för domstolarna kan uppkomma behov av ytterligare resurser för att klara den ökade måltillströmningen.

Kriminalvårdsmyndigheten

Ökad upplärning av brott, däribland vardagsbrottsligheten, kommer, som framgått av avsnitten ovan, att medföra att antalet fällande domar ökar och att fler personer än idag döms för brott till annan påföljd än böter. Kriminalvårdens resurser för såväl fängelseplatser som icke-frihetsberövande påföljder kommer att belastas ytterligare. Även behovet av häktesplatser kan förväntas öka.

9.5 Finansiering av förslagen

Som framgått av tidigare avsnitt beräknas förslagen innebära ytterligare kostnader för RPS med totalt 3,5 miljoner kronor och för SKL med mellan 18 och 20 miljoner kronor per år under de första fem åren samt med ungefär 10 miljoner kronor för året innan förslaget träder i kraft.

Ett sätt att finansiera dessa ytterligare kostnader hos SKL är att tillskjuta ytterligare resurser till RPS för vidare befordran direkt till SKL. Ett annat sätt skulle kunna vara att, i motsats till vad som gäller idag, låta polismyndigheterna betala för alla DNA-analyser som begärs. Emellertid måste i detta sammanhang beaktas att en förutsättning för polisen att bättre och snabbare kunna klara upp fler brott, främst vardagsbrotten, är tillgången till ett omfattande DNA-register. Att snabbt bygga upp ett DNA-register som omfattar i princip samtliga aktivt kriminella är därför av stor betydelse. Likaså är det viktigt ur rättssäkerhetssynpunkt att snabbt kunna utesluta personer från brottsutredningarna. Det kan ifrågasättas om inte själva syftet med de föreslagna möjligheterna till utvidgad användning av DNA-tekniken skulle riskera att motverkas om polisen skulle betala för varje DNA-prov. En sådan ordning skulle kunna medföra att olika polismyndigheter, med hänsyn till respektive myndighets budgetläge, skulle prioritera DNA-provtagningen olika, varvid uppbyggnaden av det nationella DNA-registret inte skulle bli representativt. Även om analysen av DNA-prover avgiftsbeläggs skulle det stora antalet DNA-prov medföra sådana kostnader för respektive myndighet att dessa omöjligen ryms inom nuvarande budgetramar, utan ytterligare resurser skulle ändå behöva tillskjutas RPS för vidare fördelning till de olika polismyndigheterna. Oavsett vilken modell man väljer blir kostnaderna lika stora. Någon fördel med att tillskjuta medel till RPS för vidare fördelning till respektive polismyndighet för att dessa i sin tur skall kunna betala avgift till SKL för analyserna av DNA-prover bedöms inte föreligga.

Sammantaget föreslås därför att RPS tillförs extra resurser för de ökade kostnader SKL kommer att vidkännas på grund av promemorians förslag.

9.6 Ikraftträdande

Som framgått av avsnitten ovan kan förslaget förväntas få kraftiga konsekvenser hos framför allt SKL och de olika polismyn-

digheterna. Investeringar och nyanställningar kommer att krävas hos SKL, anpassning av datasystem behöver ske både hos SKL och hos polisen. Polisen behöver även se över sina arbetsmetoder, utveckla administrativa rutiner och genomföra utbildningsinsatser för personalen samt anpassa datasystemen. Med beaktande härav bedöms förslaget inte kunna träda i kraft förrän tidigast den 1 januari 2006.

10 Författningskommentar

10.1 Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

28 kap. 12 §

Ändringen i andra stycket, som behandlats i avsnitt 8.2.1, innebär att tagande av DNA-prov för analys av den undersöktes DNA-profil i enlighet med vad som anges i 16 och 17 §§ inte skall omfattas av bestämmelserna om kroppsbesiktning. Ett DNA-prov som kräver mer omfattande ingrepp än vad som medges enligt 16 och 17 §§ är dock att anse som en kroppsbesiktning, för vilken bestämmelserna i denna paragraf är tillämpliga.

Att utmönstra tagande av DNA-prov från begreppet kroppsbesiktning medför vissa konsekvenser såvitt avser användning av andra tvångsmedel m.m. Vad avser husrannsakan får enligt 28 kap. 2 § RB sådan ske för eftersökande av bl.a. den som skall hämtas till förhör eller underkastas kroppsbesiktning. Då tagande av DNA-prov enligt 28 kap. 16 § RB inte utgör kroppsbesiktning, får således inte husrannsakan ske för att eftersöka den som skall undergå sådant prov. Bestämmelserna om möjligheter till husrannsakan för eftersökande av en person som skall hämtas till förhör är dock alltså tillämpliga om personen i fråga i samband med förhör skall lämna DNA-prov enligt nyssnämnda lagrum, oavsett om personen är misstänkt för brottet eller inte. Vad gäller polismans befogenhet att använda våld för att genomföra vissa tjänsteåtgärder skall tagande av DNA-prov liksom vad idag

gäller för tagande av fingeravtryck (jfr prop. 1983/84:111 sid. 95) anses vara en med kroppsbesiktning liknande åtgärd i polislagens (1984:387) mening. Bestämmelsen om polismans befogenhet att använda våld enligt 10 § första stycket 4 polislagen är således även tillämplig vid tagande av DNA-prov enligt 16 §.

28 kap. 16 §

Paragrafen, som är ny, behandlas i avsnitt 8.2.1. I första stycket slås fast att DNA-prov får tas dels från den som är anhållen eller häktad som misstänkt för brott, dels från den som är skäligen misstänkt för brott på vilket fängelse kan följa. Vidare anges att DNA-prov även får tas från annan person, om det krävs för att utreda visst brott på vilket fängelse kan följa. Bestämmelserna överensstämmer till stora delar med vad som gäller avseende tagande av fingeravtryck. DNA-prov från annan person får tas endast om utredningen avser visst konkret brott.

Av andra stycket framgår att det endast är DNA-prov som tas genom provtagning från kroppens yttre eller genom blodprov och salivprov som omfattas av bestämmelserna. Om det krävs mer ingripande metoder för provtagning kan DNA-prov endast tas om förutsättningarna för kroppsbesiktning enligt 28 kap. 12 § är uppfyllda. I likhet med vad som gäller vid tagande av blodprov i andra situationer gäller att sådant endast får tas av läkare eller sjuksköterska. Provtagning med övriga metoder enligt detta lagrum får utföras av polispersonal. Till skillnad från vad som gäller vid kroppsbesiktning krävs för DNA-prov inte att sådant endast får tas av kvinna om den undersökta är en kvinna.

I de fall DNA-prov tagits från annan person än den som är anhållen, häktad eller misstänkt för brott får DNA-provet och dess resultat inte jämföras med de DNA-profiler eller DNA-spår som finns i sådana register som förs med stöd av polisdatalagen. Inte heller i övrigt får provet i fråga användas för annat ändamål än det för vilket det togs. Detta innebär att dessa s.k. jämförelseprov

endast får jämföras med de DNA-prov som tagits i det aktuella ärendet.

Vad gäller polisens möjligheter till tvångsmedel etc., se kommentaren till 28 kap. 12 § ovan.

28 kap. 17 §

Paragrafen, som är ny, behandlas i avsnitt 8.2.2. I första stycket slås fast vem som får besluta om provtagning enligt 16 §. I de fall åtgärden behövs för utredningen av brottet skall beslutet fattas av undersökningsledaren och i andra fall av polismyndigheten. Bestämmelsen överensstämmer med vad som gäller för tagande av fingeravtryck.

Närmare bestämmelser om bl. a. vilka metoder som skall användas vid provtagning för DNA-analyser och om hur det rent praktiskt skall förfaras med provet får meddelas av regeringen.

10.2 Förslaget till lag om ändring i polisdatlagen

23 §

Ändringen, som behandlas i avsnitt 8.3, innebär att DNA-registret får innehålla uppgifter om DNA-profiler från dömda och misstänkta personer, under förutsättning att brottet i fråga kan medföra fängelse. Samtliga brott med fängelse i straffskalan omfattas, således även försök, förberedelse, stämpling, anstiftan eller medhjälp till sådant brott som kan medföra registrering i DNA-registret, om gärningen är belagd med straff. Bestämmelsen överensstämmer med vad som gäller för registrering av fingeravtryck i fingeravtrycksregistret.

27 §

Ändringarna behandlas i avsnitt 8.4.1. I första stycket, som är nytt, anges att uppgifterna om en misstänkt person som huvudregel skall gallras om förundersökning eller åtal mot personen läggs ned eller åtal ogillas. Undantag gäller i vissa fall vid kvarstående misstankar om brott. Bestämmelsen överensstämmer med vad som gäller för fingeravtryck.

Andra stycket behandlar gallring av uppgifter avseende dömda personer. Ändringen är således endast av redaktionell natur och innebär ingen ändring i sak.

28 §

I ett nytt andra stycke, som behandlas i avsnitt 8.4.2, anges vad som skall ske med prov som tagits av en person som vid provtagningen var misstänkt för brottet i fråga men som sedermera inte döms för det. Ett sådant prov skall som regel förstöras när förundersökning eller åtal lagts ned eller åtal ogillats. Undantag får göras vid vissa fall av kvarstående misstankar mot personen. Om andra uppgifter om personen skall behandlas enligt 10 eller 11 § får provet sparas, men då dessa uppgifter skall gallras skall även DNA-provet förstöras.

Promemoria

2003-11-26

Justitiedepartementet

Enheten för polisfrågor samt allmän ordning och säkerhet

En översyn av vissa frågor avseende DNA-teknikens användning i brottsbekämpningen

Bakgrund

Bestämmelserna om sådan provtagning som behövs för att en DNA-analys skall kunna genomföras mot en persons vilja finns i 28 kap. 12 § rättegångsbalken. Bestämmelserna innebär att den som skäligen kan misstänkas för brott på vilket det kan följa fängelse, får kroppsbesiktigas för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller annars för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredningen av brottet. I princip är alla sorters provtagningar och analyser tillåtna. Undersökning av kroppsprodukter som påträffas utan samband med någon provtagning omfattas däremot inte av begreppet kroppsbesiktning.

I samband med att den nya polisregisterlagstiftningen trädde i kraft den 1 april 1999 infördes i polisdatalagen (1998:622) bestämmelser som ger polisen möjlighet att föra två olika register som innehåller uppgifter från DNA-analys.

DNA-registret innehåller uppgifter om resultatet av en DNA-analys av ett prov från en person som har gjorts under utredning av ett brott och som kan hänföras till en viss person. Analysresultat får föras in i registret beträffande personer som har dömts för ett allvarligt brott mot en persons liv eller hälsa, personliga integritet eller säkerhet eller för ett allmänfarligt brott, som avses i 3, 4, 6, 8, 12, 13 eller 17 kap. brottsbalken och brottet kan leda till fängelse i mer än två år. Även den som dömts för försök, förberedelse, stämpling, anstiftan eller medhjälp till ett sådant brott kan registreras. Registreringen är begränsad till uppgifter som ger information om den registrerades identitet. Uppgifter om den registrerades personliga egenskaper får inte registreras. Registret innehåller således inte några känsliga personuppgifter. Uppgifterna skall senast gallras när samtliga uppgifter om den registrerade har gallrats ur belastningsregistret.

Spårregistret innehåller uppgifter om resultatet av en DNA-analys av ett spår som har gjorts under utredningen om ett brott och som inte kan hänföras till en viss person (spåranalys). Uppgifterna får jämföras med andra spåranalys, med uppgifter i DNA-registret och med resultat från DNA-analys av en person som är misstänkt för brott. Uppgifterna skall gallras senast trettio år efter registreringen.

Gallring av registren sker sedan början av november 2003 automatiserat.

Polisdatautredningen skulle enligt direktiven bl.a. analysera konsekvenserna av den nya regleringen och peka på eventuella reformbehov. Utredningen lämnade sitt betänkande i november 2001 (SOU 2001:92). Utredningen föreslog inga förändringar avseende registrering av DNA-analys. Rikspolisstyrelsen (RPS) framförde i sitt remissvar att det, mot bakgrund av att DNA-registret inte innehåller några känsliga personuppgifter, inte finns skäl att behandla uppgifter om DNA-analys på annat sätt än uppgifter om fingeravtryck i fingeravtrycksregister. RPS förordade därför

att analysresultat skulle få föras in i DNA-registret beträffande personer som dömts för brott för vilket det ingår fängelse i straffskalan. Enligt RPS skulle en sådan ordning på ett verksamt sätt främja bl.a. arbetet med att bekämpa vardagsbrottsligheten.

Behovet av en översyn

DNA-tekniken har inneburit stora framsteg för möjligheterna att utreda brott. Personer kan identifieras genom analys av mycket små mängder blod, saliv eller sperma eller genom analys av vissa hårstrån. DNA-analys kan vara till nytta både i det inledande skedet av en förundersökning, då man genom spaning försöker finna den misstänkte, och senare under utredningen då den misstänkte, genom att konfronteras med uppgifter som t.ex. tyder på att han eller hon har befunnit sig på brottsplatsen, kanske väljer att erkänna. Uppgifterna kan också användas som bevis i en senare rättegång. Av särskild betydelse är dessutom att DNA-analys kan leda till att oskyldiga kan avföras från misstankar om brott.

DNA-registret har nu funnits i tre och ett halvt år. Enligt uppgift från Statens kriminaltekniska laboratorium innehåller det ca 2 500 personer och det ökar med i genomsnitt 90 personer per månad.

Polisen har under lång tid haft möjlighet att föra fingeravtrycksregister. Syftet med det registret är detsamma som med DNA-registret; att underlätta identifiering av personer i samband med brott. Fingeravtrycksregistret är emellertid betydligt mer omfattande än DNA-registret. Fingeravtrycksregistret får nämligen enligt bestämmelserna i polisdatalagen innehålla uppgifter om dem som är misstänkta eller dömda för brott. De bestämmelser som anger under vilka förutsättningar fingeravtryck får tas av misstänkta och dömda finns i 28 kap. 14 § rättegångsbalken och i förordningen (1992:824) om fingeravtryck m.m. Enligt uppgift från RPS innehåller fingeravtrycksregistret ca 190 000 personer som är dömda eller misstänkta för brott.

Återfall i brott är vanligt och möjligheterna att identifiera den som avsatt spår på en brottsplats ökar ju mer omfattande DNA-registret blir. En omständighet som särskilt bör framhållas är att DNA-registret inte omfattar känsliga personuppgifter. De uppgifter som behandlas i registren avslöjar inte en persons hälsa och innehåller heller inte någon information om personliga egenskaper. DNA-registret är, liksom fingeravtrycksregistret, begränsat till uppgifter som ger information om en persons identitet.

Mot denna bakgrund bör det utredas om inte kraven för att få registrera DNA-analyser av prov från personer skulle kunna ställas lägre. I ett sådant fall skulle möjligheterna att utreda brott öka. Dessutom torde det i flera fall skapa bättre förutsättningar för att i ett tidigt skede av utredningen avföra oskyldiga från misstanke om brott och därigenom stärka rättssäkerheten.

En annan fråga som aktualiseras är under vilka förutsättningar provtagning för DNA-analys skall få göras. För närvarande får DNA-analys tas bara av den som är skäligen misstänkt för brott och endast om det behövs för utredningen av brottet. Fingeravtryck får emellertid tas bl.a. också av den som inte är misstänkt för brott om det behövs för att utreda brott på vilket det kan följa fängelse.

Justitieombudsmannen (JO) har i ett fall prövat en anmälan mot polisen där kritik riktades mot förfarandet att en person efter ett ingående vittnesförhör tillfrågades om han frivilligt ville lämna salivprov i en mordutredning där gärningsmannens DNA hade säkrats (JO:s beslut 2002-11-29, dnr 696-2001). Under den aktuella förundersökningen erbjöds ca 200 personer som hördes upplysningsvis att lämna salivprov.

JO angav att det rättsenliga i det förfarande med provtagningar för DNA-analys som förekom i brottsutredningen på goda grunder kan ifrågasättas. JO konstaterade emellertid att rättsläget knappast kan betraktas som klart. Någon kritik framfördes därför

inte. JO framhöll dock att, med hänsyn till den stora betydelse som DNA-tekniken fått i den brottsutredande verksamheten, finns det skäl att överväga att göra frågan om provtagning för DNA-analys till föremål för särskild lagreglering som kan tillgodose intresset av att DNA-tekniken utnyttjas effektivt i den brottsutredande verksamheten utan att den på ett oacceptabelt sätt går ut över den enskildes rättssäkerhet. JO nämnde som en jämförelse bestämmelserna i 28 kap. 14 § rättegångsbalken och förordningen (1992:824) om fingeravtryck m.m., som medger att åtgärder av det slag vidtas även beträffande den som inte är skäligen misstänkt för det brott som utreds.

Det bör slutligen framhållas att, när det är fråga om att registrera personuppgifter i datoriserade register eller underkasta människor provtagningar av olika slag gör sig integritetsskäl starkt gällande. Det krävs därför en noggrann avvägning mellan vad som är önskvärt av hänsyn till intresset av så effektiva brottsutredningar som möjligt och vad som kan accepteras med hänsyn till intresset av skydd för den personliga integriteten.

Omfattningen av översynen

Ett uppdrag lämnas att, utifrån de utgångspunkter som redogjorts för ovan,

- överväga om kraven för att få registrera uppgifter om resultat av DNA-analyser i DNA-registret kan sättas lägre,
- överväga om det finns skäl att särskilt lagreglera provtagning för DNA-analys,
- lämna konkreta författningsförslag utifrån dessa överväganden samt
- redovisa kostnadskonsekvenser samt finansiering av lämnade förslag.

Behövligt samråd och material från berörda myndigheter, såsom Rikspolisstyrelsen, Statens kriminaltekniska laboratorium och Datainspektionen, bör ske och inhämtas.

Europarådets rekommendation om användningen av DNA-analys inom ramen för det straffrättsliga systemet

Recommendation No. R (92) 1

of the Committee of Ministers to member states

on the use of analysis of deoxyribonucleic acid (DNA) within the framework of the criminal justice system¹

(Adopted by the Committee of Ministers on 10 February 1992 at the 470th meeting of the Ministers' Deputies)

The Committee of Ministers, under the terms of Article 15.b of the Statute of the Council of Europe,

Considering that the aim of the Council of Europe is to achieve a greater unity between its members;

Having regard to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and the Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data of 28 January 1981 ("the Data Protection Convention");

Considering that the fight against crime calls for the use of the most modern and effective methods;

Convinced of the need to pursue a common criminal policy aimed at the protection of individuals and the society in which they live;

Bearing in mind that the techniques of DNA analysis can offer advantages to the criminal justice system, in particular in the determination of innocence or guilt;

Bearing in mind, however, that such techniques, which are continuously evolving, should be carried out in a reliable manner;

1. When this recommendation was adopted and in application of Rule 10.2.c of the Rules of Procedure for the meetings of the Ministers' Deputies,
– the Representative of Denmark reserved the right of her government to comply or not with the recommendation as a whole;
– the Representatives of Germany, the Netherlands and Norway reserved the right of their governments to comply or not with Principle B of the recommendation.

6 *The use of analysis of DNA*

Mindful, however, that the introduction and use of these techniques should take full account of and not contravene such fundamental principles as the inherent dignity of the individual and the respect for the human body, the rights of the defence and the principle of proportionality in the carrying out of criminal justice,

Recommends that the governments of member states be guided in their legislation and policy by the principles and recommendations set out below;

Instruct the Secretary General to bring the contents of this recommendation to the attention of the non-member states and international organisations which have participated in its preparation.

Principles and recommendations**1. Definitions**

For the purposes of this recommendation:

"DNA analysis" refers to any procedure which may be employed in the analysis of deoxyribonucleic acid (DNA), the basic genetic material of human and other living beings.

"Samples" refers to any substance of living origin which may be utilised for the purpose of DNA analysis.

"DNA file" refers to any structured collection of the results of DNA analysis tests whether retained in material form, as manually held records, or on a computerised database.

2. Scope and Limitations

This recommendation applies to the collection of samples and use of DNA analysis for the purposes of the identification of a suspect or any other individual within the framework of the investigation and prosecution of criminal offences.

3. Use of samples and information derived therefrom

Samples collected for DNA analysis and the information derived from such analysis for the purpose of the investigation and prosecution of

criminal offences must not be used for other purposes. However, where the individual from whom the samples have been taken so wishes, the information should be given to him.

Samples collected from living persons for DNA analysis for medical purposes, and the information derived from such samples, may not be used for the purposes of investigation and prosecution of criminal offences unless in circumstances laid down expressly by the domestic law.

Samples taken for DNA analysis and the information so derived may be needed for research and statistical purposes. Such uses are acceptable provided the identity of the individual cannot be ascertained. Names or other identifying references must therefore be removed prior to their use for these purposes.

4. Taking of samples for DNA analysis

The taking of samples for the purpose of DNA analysis should only be carried out in circumstances determined by the domestic law; it being understood that in some states this may necessitate specific authorisation from a judicial authority.

Where the domestic law admits that samples may be taken without the consent of the suspect, such sampling should only be carried out if the circumstances of the case warrants such action.

5. Recourse to DNA analysis

Recourse to DNA analysis should be permissible in all appropriate cases, independent of the degree of seriousness of the offence.

6. Accreditation of laboratories and institutions and control of DNA analysis

DNA analysis is a sophisticated scientific procedure which should only be performed by laboratories possessing the appropriate facilities and experience.

The member states should ensure that a list be drawn up of accredited laboratories or institutions which satisfy the following criteria :

– high professional knowledge and skill, coupled with appropriate quality control procedures ;

8 *The use of analysis of DNA*

- scientific integrity;
- adequate security of the installations and of the substances under investigation;
- adequate safeguards to ensure absolute confidentiality in respect of the identification of the person to whom the result of the DNA analysis relates; and
- guarantees that the conditions laid down by this recommendation are followed.

The member states should institute a means of exercising regular supervision of their accredited laboratories.

7. Data protection

The collection of samples and the use of DNA analysis must be in conformity with the Council of Europe's standards of data protection as laid down in the Data Protection Convention and the Recommendations on data protection and in particular Recommendation No. R (87) 15 regulating the use of personal data in the police sector.

8. Storage of samples and data

Samples or other body tissues taken from individuals for DNA analysis should not be kept after the rendering of the final decision in the case for which they were used, unless it is necessary for purposes directly linked to those for which they were collected.

Measures should be taken to ensure that the results of DNA analysis and the information so derived is deleted when it is no longer necessary to keep it for the purposes for which it was used. The results of DNA analysis and the information so derived may however be retained where the individual concerned has been convicted of serious offences against the life, integrity and security of persons. In such cases strict storage periods should be defined by domestic law.

Samples and other body tissues, or the information derived from them, may be stored for longer periods:

- i. when the person concerned so requests; or

- ii. when the sample cannot be attributed to an individual, for example when it is found at the scene of an offence.

Where the security of the State is involved, the domestic law of the member state may permit retention of the samples, the results of DNA analysis and the information so derived even though the individual concerned has not been charged or convicted of an offence. In such cases strict storage periods should be defined by domestic law.

The establishment and operation of any DNA file for purposes of the investigation and prosecution of criminal offences should be regulated by law.

9. Equality of arms

States should ensure that DNA analysis as a specific means of proof is equally accessible to the defence, either by decision of a judicial authority or through the use of an independent expert.

Where the quantity of substances available for analysis is limited, care should be taken to ensure that the rights of the defence are not impaired.

10. Technical standards

The member states should promote standardisation of the methods of DNA analysis both at national and international levels. This may involve interlaboratory collaboration in validation of the analytical and control procedures.

11. Intellectual property

While acknowledging that the intellectual property rights associated with particular methods of DNA analysis may be vested in certain laboratories, member states should ensure that this does not impede access to the use of DNA analysis.

12. Transborder exchange of information

DNA analysis may be obtained from a laboratory or institution established in another country provided that the laboratory or institution satisfies all the requirements laid down in this recommendation.

10 *The use of analysis of DNA*

Transborder communication of the conclusions of DNA analysis should only be carried out between states complying with the provisions of this recommendation and in particular in accordance with the relevant international treaties on exchange of information in criminal matters and with Article 12 of the Data Protection Convention.

Draft explanatory memorandum

Introduction

1. The Council of Europe has interested itself for a number of years in the impact of new technologies on matters relating to human rights and fundamental freedoms. It has done so in the belief that, on the one hand, the evolution and use of these new technologies are necessary and justified in the interest of the progress of society but, on the other hand, that the use of such technologies sometimes carries an inherent risk of infringing human rights and fundamental freedoms if the proper balance is not struck between opposite interests in accordance with what is necessary in a democratic society.

2. The *Ad hoc* Committee of Experts on Bioethics (CAHBI) studied a number of these new technologies and their impact on matters relating to ethics and human values. It realised during these studies that a new technique, analysis of deoxyribonucleic acid (DNA), had been developed recently during the 1970s and in particular during the 1980s. In 1985, a case in the United Kingdom used so-called multilocus probe analysis (see the glossary in Appendix I) and became the first use of DNA technology in a forensic case (A.J. Jeffreys *et al*, "Positive Identification of an Immigration Test Case Using Human DNA Fingerprints", *Nature* 317:818-819, 1985). The technique could in particular prove valuable for identifying an individual in the investigation and prosecution of criminal offences, in that it would be possible either to exculpate a suspect or prove his guilt by the use of the technique. It was at the same time evident that use of the technique in itself carried risks, not only in the technical application but also, and in particular, as regards fundamental rights such as the rights to respect for the private and family life, the right to a fair trial and the respect of the human body. The CAHBI decided therefore to propose to the European Committee on Crime Problems (CDPC) the setting up of a working party to study the use of DNA analysis in the investigation and the prosecution of criminal offences.

12 *The use of analysis of DNA*

3. Following this initiative the Working Party on genetic testing for police and criminal justice purposes (CAHBI/CDPC-GT) was set up in 1990.

4. The CAHBI/CDPC-GT's terms of reference were to examine the issue of DNA analysis and to make a recommendation on the matter.

5. The CAHBI/CDPC-GT was composed of experts from eight Council of Europe member states (Austria, Belgium, France, Germany, Malta, Sweden, Switzerland and the United Kingdom). Four of the experts were nominated by the CAHBI and four by the CDPC. This procedure was resorted to so as to ensure that the working party would consist of experts covering a wide range of expertise such as forensic sciences, social sciences and ethics, biomedical sciences, as well as criminal law experts and judges. Dr T. Rothwell (United Kingdom) was elected Chairman of the working party. In addition, the working party was assisted by experts on data protection at different stages of its proceedings. The Secretariat was provided by the Directorate of Legal Affairs of the Council of Europe.

6. The CAHBI/CDPC-GT held its first meeting in September 1990. A preliminary draft recommendation which it had prepared during the meeting was discussed by the CAHBI at a meeting in December 1990 and by a working party set up by the Committee of Experts on data protection in February 1991. It revised the draft recommendation on the basis of the comments made during these meetings and of answers to a questionnaire sent out to the Heads of Delegations to the CDPC on the question of the possibility to take blood samples without the consent of the suspect. The draft was discussed by the CDPC at its 40th plenary session in June 1991. The CAHBI approved the text of the draft recommendation at its plenary session in November 1991 and transmitted the draft to the Committee of Ministers which adopted the text at the 470th meeting of their Deputies on 10 February 1992 and authorised the publication of the explanatory memorandum.

General considerations and commentary on the preamble*The use of DNA analysis in the field of criminal justice*

7. The fight against crime is a prime concern within all the member states of the Council of Europe, and this fight needs to be pursued with

the most modern and effective means at the disposal of the investigator. Forensic science can offer considerable assistance in the investigation of crime, taking advantage, as it does, of scientific developments in many different fields. One of these developments has been the introduction of DNA analysis, or genetic profiling as it is often called. This is a method by which an individual may be identified through an examination of a very small amount of his blood or other body tissues.

8. The use of DNA analysis during the investigation of an offence may provide proof that a suspected person was involved in the crime; conversely, and certainly just as important, it may positively eliminate an individual from an inquiry.

9. When a technique with a potential as great as that of DNA analysis is introduced into the criminal justice system it is right that certain safeguards should be applied. The Council of Europe, with its overview of the activities of its many member states, is well placed to offer guidelines on the proper application of these procedures.

10. The complexity of DNA analysis necessitates a high level of sophistication in the working methods of laboratories undertaking such examinations. The governments of member states need to be assured, not just of the reliability of results produced by laboratories within their own spheres of influence, but that work done in neighbouring member states is of a similarly high standard, because crime is not necessarily constrained by national boundaries.

11. It is also essential to ensure that fundamental principles are observed. These will include proper respect for the human body and the inherent dignity of the individual. While all member states recognise basic human rights, domestic law differs between countries. For example, during its deliberations the working party noted particular differences in this respect in the manner in which blood or other body samples might be obtained for examination. In such instances these recommendations provide the principle, while the detail is determined by the law of the member state concerned.

12. DNA analysis can be an expensive and time consuming procedure, and its use may thus be inappropriate in relatively minor cases. However, even in minor cases it is important to remember that the

14 *The use of analysis of DNA*

technique can exonerate an individual from involvement in a crime. The rights of the defence should not be overlooked either in this regard or in any other: information on and access to DNA analysis should be available on the same basis to both prosecution and defence.

13. A properly proved fingerprint is accepted as being unique to the individual, and a suspect may be convicted solely on such evidence. Although DNA analysis is sometimes referred to as "DNA fingerprinting" the analogy is incorrect. The differentiation achieved by a genetic profile will depend on a number of factors, such as the technique employed and, particularly, the quality of the original material. At best a profile may provide odds of several million to one against the DNA having originated from someone other than the individual involved. At the other end of the scale the differentiation achieved may be low. It is accordingly not possible to generalise over the use of DNA analysis as the sole basis for a conviction: it will be for the court to decide in any particular case.

14. It should always be borne in mind that DNA analysis is a rapidly evolving science. These recommendations are designed to ensure that the techniques are employed in a sensible manner; there is no intention to stifle scientific development. It should, however, be possible for DNA analysis to evolve and develop without compromising any of the basic principles enshrined in these recommendations.

The need to differentiate between individuals

15. In many walks of life there is a need for reliable means of distinguishing between individuals. This differentiation can take many forms. At the most basic level, for instance, it is obvious that hair colour varies, and this can be used to distinguish one person from another. Within the criminal field fingerprints have been used for many years for such a purpose, for, as far as is known, each individual possesses a different fingerprint pattern.

For any system of differentiation to be reliable and credible it must be part of the fundamental make-up of the individual. In this respect a characteristic such as hair colour is of little value for, although it may reflect the genetic constitution of the individual, it may be readily changed by the actions of that person.

The blood groups are a good example of characteristics which are reliable for use in distinguishing between individuals. Blood groups are determined genetically. Therefore any individual's blood group reflects the contributions made to a child by each of its parents. And these blood groups, once determined, are immutable throughout the course of that individual's life.

The use of blood groups

16. The first blood group system to be discovered – by Landsteiner in 1901 – was the ABO system. This is still the most well known, although many others have been found subsequently. The medical importance of blood groups lies in blood transfusion, in which compatible groups have to be used to prevent adverse reactions in the patient.

The techniques have been adopted for the purposes of differentiating between individuals for criminal justice and other legal purposes. For instance, during an assault blood from the victim may be spattered on to the assailant's jacket. Grouping this blood may provide some evidence to link the suspected assailant to the crime.

These groups are not restricted to blood, for similar substances occur in most body fluids. Thus, following a sexual assault, it may be possible to determine the blood group of the assailant by testing semen left as a result of the offence.

Because the blood groups in any individual reflect the genetic contributions made by each parent, blood grouping can be useful in the investigation of disputed paternity. For instance, examination of the groups present in the blood of a child, its mother, and the putative father can provide evidence of a relationship between the man and the child.

The grouping of blood has thus for many years been an important tool in the armoury of the forensic scientist. The finding of, for example, blood of group A on a suspect's jacket could indicate that an attack had been perpetrated on a victim of this group. Within many populations group A occurs in about two persons in every five. Accordingly this finding provides some – limited – evidence to connect suspect and crime. On the other hand, a full DNA analysis may provide evidence showing

16 *The use of analysis of DNA*

only a one in twenty million chance that the blood came from anyone other than the victim of the attack.

The advent of DNA analysis must be considered against this background. It is the latest in a line of techniques developed to meet the needs of the lawyer and the criminal investigator to distinguish between individuals. It is, however, potentially a vastly more powerful tool than any previously used, and it is right that its use should be subject to certain safeguards.

DNA as the basis of inheritance

17. Although a knowledge of the structure and function of DNA is not needed in order to understand the value of DNA analysis in the criminal justice system, some background information and an introduction to the terms in common use may assist those not familiar with the topic.

18. The human body is composed of millions of tiny cells, the basic building block of every living organism. These cells are too small to be seen by the eye without the use of a microscope. Within most cells is a structure called the nucleus, and this in turn contains the chromosomes which are the vehicles of inheritance. Chromosomes are minute structures visible only with specialised microscopic techniques.

19. The mechanism of inheritance, the genetic code which specifies the structure of the individual, is contained within a complex substance called deoxyribonucleic acid – in short, DNA – which makes up the chromosomes. The DNA itself is composed of many thousands of even smaller units, arranged in particular sequences; it is the form and arrangement of these sequences which constitutes the genetic code, and which in turn controls the production of the various substances which lead to the development of the individual.

20. A chromosome is a ribbon-like structure: there are forty-six chromosomes in the human cell, two basically similar sets of twenty-three. One set will have originated from the mother and the other set from the father. Inherited characteristics are controlled by genes, each of which consists of a small section of the DNA strand. The locations of genes on the chromosome are fixed. For instance, the colour of the eyes will be controlled by a gene at a specific locus; that is, a particular point on a

particular chromosome. This locus will be present on one chromosome in the set contributed by the mother, and on a corresponding chromosome in the set contributed by the father. These matching chromosomes, which bear equivalent gene loci, are known as homologous. Any particular characteristic of an individual will accordingly be the result of the activity of two genes, one from each parent.

21. Thus, at the ABO blood group locus (which is on chromosome 9), the gene on the chromosome originating from the mother may be group A while the other, contributed by the father, may be group B. The actual blood group of the individual will therefore be group AB. Such an individual is referred to as heterozygous with respect to the ABO blood group. If both mother and father contributed a group A gene, the individual's actual blood group would be group A and he would be said to be homozygous with respect to the ABO blood group. The genes responsible for different aspects of a particular characteristic (such as the groups A and B within the ABO blood group system) are known as alleles.

22. Not all cells contain two sets of chromosomes. When the gametes (egg or sperm) are formed only half the total complement of chromosomes goes into each, although one of each of the twenty-three types of chromosomes is present. On fertilisation of the egg by a sperm the gametes fuse, and the chromosome set from one gamete pairs up with the chromosome set from the other, to give the developing individual its full complement of genetic material. This is the procedure which ensures that the individual receives equal contributions to its genetic code from each parent. Identical twins are formed by a splitting of the developing embryo. Thus each twin will possess the same genetic code.

23. Variations in the sequences of units present in the DNA are responsible for the physical differences between individuals; other factors, such as the susceptibility to certain diseases, may also be a function of the structure of the DNA.

24. Analysis of the DNA, or genetic profiling as it is often called, identifies the sequences present in the material, and thus gives access to one of the most powerful methods ever developed for identifying people as individuals.

18 *The use of analysis of DNA****The analysis of DNA – an outline of the technique***

25. The DNA which comprises the chromosome is a long chain-like molecule, coiled into a spiral structure. The chain is built up from a large number of small sub-units. There are four types of these sub-units, and it is the sequence in which they occur which constitutes the genetic code. The chain actually consists of a double strand of material, in which the sequence on one strand is always matched by a complementary sequence on the adjoining strand. The two strands together form the famous "double helix" structure postulated by Watson and Crick some forty years ago. Analysis of the DNA depends on the isolation and identification of the various sequences present in the chain.

26. One method of analysis focuses on sections of the DNA chain in which short sequences are repeated, sometimes many times over. The number of repeats varies between individuals, and these sections of the DNA are usually known as "variable number tandem repeats" (VNTRs) or "hypervariable minisatellite regions". These sections of the DNA do not generally form part of a gene, but appear to punctuate the gene sequence. These highly variable regions of the chain are often referred to as non-coding DNA. There is some ethical advantage in using such non-coding DNA for criminal justice purposes; genetic profiling can then lead only to the identification or exclusion of an individual and nothing can be deduced about their physical characteristics because no genes are included in the analysis.

27. The technique of analysis involves extracting and purifying the DNA from a suitable source of cellular material such as blood or semen. The purified DNA is then mixed with restriction enzyme – a chemical which cuts the relatively large DNA molecule into small fragments. It does this by recognising a certain sequence in the DNA and attacking the structure at this point. By choosing appropriate enzymes the VNTR sequences can be cut out of the DNA chain. Any particular DNA sample will be cut into a number of fragments of different but quite specific sizes. Different individuals' DNA generates fragments of different length, and it is the distribution of the fragment sizes which constitutes the DNA profile. These sub-microscopic fragments are then separated by electrophoresis, a process which sorts them into groups on the basis of their size along a gradient created by an electric current.

The fragments of DNA are then treated with a probe in order that they can be seen and permanently recorded. A probe is a specially prepared type of DNA which can recognise and attach itself to specific sequences in the DNA being analysed. The probe is usually radioactive, which allows the presence of the material to be recorded on a photographic film. After processing, the film will show dark areas corresponding to the position of particular fragments of DNA produced by the analysis.

28. Genetic profiles produced during earlier stages of the development of the technique had the appearance of a bar-code, as used to price goods in the retail trade. Each "bar" corresponded to a concentrated band of DNA fragments of a particular size. Profiles of this nature were produced using multi-locus probes (MLPs) – specifically prepared materials designed to render visible the whole range of DNA fragments resulting from the analysis.

Comparison of profiles, for example, from semen produced as a result of a sexual assault and from the blood of the assailant, is performed by placing the profiles side by side and comparing the relative positions of the bands of DNA. If the DNA in the samples examined was in good condition a large number of bands – perhaps fifteen or more – may be located, the relative positions of which are the same on both profiles. It is this process of identifying the various points at which the profiles match which produced the analogy with fingerprints and led to use of the term "DNA fingerprinting". However, DNA analysis is not analogous to a fingerprinting procedure and the term is best avoided.

29. Although an analysis resulting from MLP use can lead to a high degree of differentiation between individuals thus reinforcing the probative value of the analysis, the profile is complex and may be difficult to interpret. Degraded DNA – that is, DNA which for one reason or another has deteriorated since the blood or other body tissue was shed – may yield an inadequate profile in which few bands are visible. For these reasons, more recent work has focused on the use of single locus probes (SLPs) which suffer to a lesser extent from these disadvantages.

30. The initial stages of the analysis are similar, but the single locus probe does not react with all the DNA fragments. Instead, the SLP responds to a particular structure in the DNA chain at a specific genetic locus, and the photographic film which is the end product of analysis

20 *The use of analysis of DNA*

shows that the profile consists of one or two bands only. If the individual is homozygous both alleles at that genetic locus are identical, and a single band of DNA fragments appears in the profile. The individual heterozygous at that locus carries two different alleles which will in turn give rise to two bands of DNA fragments in the profile. An SLP profile is accordingly simpler and easier to interpret than one derived using the MLP procedure.

31. As with the MLP procedure it is the relative position of the DNA bands revealed in the profile which is important. Comparison of profiles is performed in a similar fashion, by placing them side by side and noting whether the bands occupy the same relative positions. While reliability of the SLP procedure is as high as that involving MLPs, it is inherently less differentiating and a number of different single locus probe analyses will usually be performed in order to improve the differentiation between the individuals concerned.

32. Single locus probes can be superior to MLPs in circumstances in which the DNA is degraded; the overall sensitivity of the procedure is also improved, so that smaller samples of material are required for analysis. The information resulting from SLP use can be coded in a form suitable for manipulation and storage in a computer. This in turn can lead to requests from criminal investigators and others to institute a DNA register; a database of DNA profiles against which new profiles can be compared in order to link offences with individuals already convicted of serious crime.

33. One of the next steps in the development of DNA analysis is likely to be the introduction of the polymerase chain reaction (PCR) procedure. This technique makes use of the inherent powers of the DNA for self-replication under suitable conditions. The PCR technique can be used to prepare relatively large amounts of DNA from a small seed of the material: the DNA thus prepared is identical to the original. Such a procedure renders the DNA analysis much more sensitive, and will allow a genetic profile to be obtained from much smaller samples of material than is presently the case.

34. All developments in science have both positive and negative aspects, however. In the case of PCR, the amplification process will multiply the quantity of unwanted DNA in the sample – DNA, perhaps,

present in bacteria contaminating the sample being examined – as well as increasing the quantity of the DNA of interest. Introduction of this procedure may thus have to be linked to new procedures for ensuring the integrity and cleanliness of the materials under investigation.

Application of DNA analysis

35. DNA analysis can be applied to a wide range of samples originating from the human body. This is because DNA is present in the nucleus of the cells which comprise the body. For any individual, the same profile will be obtained whatever the sample examined, whether it be blood or other tissues such as the roots of hairs. Body fluids, such as saliva, which generally contain very few cells are unlikely to yield sufficient DNA to produce a satisfactory profile; semen from a vasectomised man falls into this category. Blood, a fluid which contains many cells, is a suitable material for analysis although it should be noted that it is only the white cells which contribute to the profile. The much more numerous red cells contain no nuclei, and thus no chromosomal DNA.

The analysis of DNA therefore finds wide application in the investigation of assaults and sexual offences. And the technique is not necessarily limited to material of human origin, as the genetic code of other animals and plants is similarly constituted of DNA.

36. DNA profiling is a new scientific technique. As such it is rapidly evolving: tests which are more sensitive, more robust, take less time to accomplish and provide better differentiation are steadily being developed. Accordingly, it is important that guidelines for the use of these tests should not simply take into account what is being achieved today but should look to the future, allowing DNA analysis to mature within a secure legal and ethical framework.

Commentary on the recommendations

I. Definitions

37. The working party thought it necessary to include in the recommendation only definitions of words which were necessary for the proper understanding of the recommendation. It considered whether it was necessary to define what was meant by "criminal offence" in the

22 *The use of analysis of DNA*

recommendation but decided against it. It was considered best to leave the matter to national legislation, which could, for instance, include or exclude administrative penal sanctions such as *Ordnungswidrigkeiten* in Germany.

The working party had before it a glossary of terms which had been prepared in the field of genetic testing and screening for health care purposes by another working party set up by the CAHBI (CAHBI-GT-GS). In taking into account the high scientific value of the glossary prepared by the CAHBI-GT-GS, the CAHBI/CDPC-GT decided to draft its own glossary for the intention of another target group, namely judges, lawyers, legislators and other "laymen"/non-scientists who, perhaps, would read about DNA analysis for the first time in the Council of Europe publication and who would usually not be familiar with the highly specialised terminology used by the experts. It also bore in mind the fact that in the case of a trial by jury the purpose of DNA analysis should be explained to the jurors in plain and clear language. This is why the working party chose to adopt a functional and simplified approach in the drafting of the glossary of terms which is appended to the explanatory memorandum, see Appendix I.

The working party discussed what term should be used to properly describe the collection and use of DNA for criminal justice purposes. "Genetic fingerprinting" was often used by the press but was not considered accurate. "DNA-profiling" had the disadvantage that it could raise questions as to the limit of the methods whereas "DNA-testing" or "DNA-typing" were considered too vague. "DNA-identification" would have been a proper term to indicate that, when used for criminal justice purposes, the method concerned only the identification of persons and not, for instance, diseases. The working party finally elected to use the more neutral term "DNA-analysis".

"DNA analysis" would not necessarily include only laboratory procedures. Computer analysis would also fall under the definition.

"Samples" refers to any material of living origin which may be utilised for the purpose of DNA analysis. Some jurisdictions, in particular in the common law countries, make a distinction between "intimate" and "non-intimate" samples for the purposes of the possibility of taking

samples without the consent of the suspect. The term "sample" refers to both categories of samples.

The term "DNA file" was chosen instead of "DNA register" at the request of data protection specialists who felt that the term "DNA register" would create the impression that a prolonged storage of the data was necessary. The term "DNA file" suggests that the data will not be stored either for long periods or on large sections of the population, see the commentary under Recommendation 8.

2. Scope and limitations

38. The working party thought it important to limit the scope of application of the operative provisions to the use of DNA analysis for the purposes of the identification of an individual within the framework of the criminal justice system. This makes it clear that identification of an individual for other purposes, for instance for health care purposes or in an immigration case, is not included within the scope of application of the recommendation. Recommendation 3, paragraphs 2 and 3 provide however for two exceptions, see the commentary under these provisions.

The working party discussed whether it would recommend that the use of DNA analysis should be restricted to non-coding DNA, as had been suggested in some countries. It thought however that this would unnecessarily restrict those countries which allowed for use of coding DNA.

The scope of application of the recommendation is not limited to the suspect. It also applies to other persons who might be involved in the investigation of offences, for instance victims. The law of most countries usually provides that samples may be collected from third parties with their consent. Cases have occurred where this has taken place on a number of persons who were neither victims nor suspects, for instance the entire population of a village. If the national law allows such procedures, the recommendation will apply also to such cases.

The recommendation applies "within the framework of the criminal justice system" (see its title). By adopting this wide language, the experts wanted to indicate that results of a DNA-analysis may be used, for

24 *The use of analysis of DNA*

instance, when a victim of an offence claims compensation from the perpetrator, although such proceedings might in some countries be considered "civil" and not criminal. The claim is however, in such cases, raised following the commission of a criminal offence.

It is possible that DNA analysis in exceptional circumstances might be used to identify the *modus operandi* of an offender. Since the purpose also in such a case would be the identification of the offender, the CAHBI considered that the case was covered by the recommendation.

Although the recommendation applies to the collection of samples, this does not necessarily mean that the samples themselves constitute personal data for the purposes of data protection legislation (see Recommendation 7).

3. Use of samples and information derived therefrom

39. People have a fear, legitimate or not, that samples collected for DNA analysis might be used for purposes other than those for which they were collected. It is therefore important that clear and unambiguous rules are given so that the fear of unlawful use of samples and information derived from it be eased. On the other hand, it is acceptable, when particularly legitimate interests warrant exceptions, that the samples and information may be used for other purposes. Some exceptions were identified by the working party. Where the individual from whom the samples were taken so wishes, the information should be given to him. He would then be in a position to use the information, for instance, for health purposes. Another exception would be research and statistical purposes. Where the individual is deceased, his relatives or legal representatives might wish to have access to the information, for instance by reasons of health. Where the domestic law so permits, they should in such cases be given access to the information.

The second paragraph refers to the case which is not a priori covered by the scope of application of the recommendation, that is to say when samples have been collected for medical purposes. Such samples and the information derived from them should not be used in the investigation and prosecution of criminal offences unless there are circumstances to warrant an exception. These circumstances might be cases where the patient gives his consent or where medical secrecy might be lifted

according to national law in very serious cases. The CAHBI thought that such circumstances remain exceptional.

It goes without saying that these exceptions may not be construed so as to permit the police or prosecuting authority to have free access to medical records. Such access is, in each member state, circumscribed with appropriate legal safeguards in the domestic legislation. The right to professional secrecy for doctors is generally recognised in member states.

By "domestic law" in the second paragraph of the principle is not meant that it is necessary to have any specific legislation on the subject. The "identifying references" referred to in the third paragraph might be personal identification numbers, so called PINs.

Regarding the samples themselves this is referred to in the commentary under Recommendation 7.

4. *Taking of samples for DNA analysis*

40. The working party conducted a survey on the possibility in the member states to take samples for the purposes of DNA analysis in criminal investigations without the consent of the suspect, the victim or a third party who is not involved in the offence. The survey shows that the issues raised are so new to some countries that no specific legislation or jurisprudence exists. In general, a difference is noticeable between the common law countries and the continental law countries in that common law countries would usually require consent, sometimes written, whereas the continental law countries may often use constraint to obtain a blood sample. On the other hand, consent is usually required in respect of victims or third persons. The common law countries are the only ones which seem to make a distinction between intimate and non-intimate samples.

The use of constraint regarding the suspect would be permitted, either on grounds of specific legislation or because of proposals or an interpretation of the law in, for instance, all five Nordic countries, Germany, Greece, Luxembourg, the Netherlands and Switzerland.

The decision to take a sample is usually tied to several procedural guarantees or the taking of the sample may only be authorised under

26 *The use of analysis of DNA*

certain circumstances or in particular cases such as: if there is a strong suspicion that the suspect has committed the offence; if the offence is punishable by deprivation of liberty (of a certain length in most cases) or constitutes a serious offence under the legislation; when there are reasons to believe that the analysis is of crucial importance to the investigation; if the taking of the sample or the examination can be carried out without risk or considerable pain; if there is a special law which allows for the taking of the sample; if it is in the public interest; if it is not contrary to the principle of proportionality; if the analysis is limited to non-coding DNA.

Consent is required in France and, in respect of certain samples in the United Kingdom where the situation differs slightly between England, Wales, Scotland and Northern Ireland. The legal situation differs also in respect of intimate (blood, sperm, etc.) and non-intimate samples (hair, nails etc.). The taking of intimate samples would, generally speaking, seem to require written consent, suspicion of a serious offence and reasonable ground to believe that the taking of the sample will confirm or disprove the suspect's involvement in the offence. A suspect's refusal to give his written consent may be used by the court against him as corroborating evidence. Reasonable constraint may be used in the taking of non-intimate samples when the suspect is in police detention and authorisation has been given by a superior police officer.

Taking of samples is not allowed in Cyprus, at least not samples which would involve an intrusion into the human body. In Belgium, the taking of samples which would involve an intrusion into the human body may be authorised, but only under the strict condition that the person involved consents; no constraint may be used for this purpose. Reasons invoked relate to human dignity, the Constitution and the European Convention on Human Rights.

Concerning the taking of samples in respect of the victim or third persons consent is in general required. In Germany samples may be taken only where it is indispensable for the determination of the truth; all other options must be excluded. In Scotland the police might technically obtain a warrant, but it is not envisaged as a practical possibility.

Most countries require that a decision to order the taking of a sample must be made by the judge (Norway, Denmark – other samples than

blood samples unless written consent; Sweden, Iceland, Luxembourg, Switzerland, Germany).

Exceptional situations such as urgency or written consent may warrant that the taking of the sample is ordered by a prosecutor or a senior police officer in which case the decision may be reviewed by the court. Blood samples may in general only be taken by qualified medical staff, that is to say physicians or nurses. Some laws contain special rules (indoors, separate rooms, written records) or general rules which may apply to these cases (right to counterexpertise, right to lodge an appeal against a decision but not in all countries).

In some countries private practitioners who are not in public service may refuse to carry out the test (Denmark, Switzerland) whereas in some countries the inverted situation is regulated, that is to say that physicians in public service may not refuse to carry out the test unless extraordinary reasons exist (Norway, Denmark – may refuse if hazardous, painful, risky or the patient is in bad physical condition; Sweden, Switzerland, Germany – doctors working for the police).

In the United Kingdom and Iceland the doctor may refuse to carry out the test on grounds of breach of professional medical ethics.

41. The working party studied some decisions by the European Commission on Human Rights (Application No. 8239/78 and 8278/78) in respect of applications made by persons who had been subjected to blood tests in a paternity case or who were under suspicion of having committed the offence of drunken driving.

It noted that the Commission was of the opinion that enforcing a blood test on a person is a deprivation of liberty which would fall under Article 5 of the European Convention on Human Rights even if the deprivation is of very short length. However, sub-paragraph 1.b of Article 5 permits detention of a person for non-compliance with the lawful order of the Court or in order to secure the fulfilment of any obligation prescribed by law.

The Commission further noted that a compulsory medical intervention, even if it is of minor importance, must be considered as an interference with the right to respect for private life as guaranteed under Article 8 of the Convention. It must therefore be examined in the light of the

28 *The use of analysis of DNA*

requirements under Article 8, paragraph 2 of the Convention, whether the interference is justified or not. Paragraph 2 of the article requires that interference in the right to respect for private life must be in accordance with the law and necessary in a democratic society in the interests of certain defined areas such as for the prevention of disorder or crime or for the protection of the rights and freedoms of others. There should be a certain number of guarantees which exclude arbitrary decisions or abuse. Where vital interests are at stake and no other alternative exists, an infringement with the right guaranteed under Article 8 must be permitted. In the case of drunken driving, the protection of the society and in particular road traffic safety and the protection of other people's health, justify an exception to Article 8, paragraph 1 of the European Convention.

42. Having noted that the Codes of Penal Procedure vary to a considerable degree and having in particular taken into account the case law of the organs of the European Convention on Human Rights, the working party adopted a cautious approach in the drafting. The taking of samples must, in accordance with the decisions made by the European Commission, be determined by the law and justifiable for reasons stated in the European Convention.

The working party noted that the use of mass screening of large groups may entail a difficult question in respect of the presumption of innocence. If a person declines to take part in a screening procedure this should not automatically lead to suspicion. There may exist valid grounds for refusal to take part in a screening exercise.

43. The principle of proportionality in the use of coercive powers is recognized in all member states, sometimes in the constitutions. This principle is expressly referred to in the second paragraph. It is a matter for each state to decide the consequences of a refusal to submit to a blood test.

5. Recourse to DNA analysis

44. The purpose of Recommendation 5 is to point out that it should be possible to have recourse in practice to DNA analysis to all kinds of cases and not only the serious ones. This is in particular important to the defence which would perhaps, through the use of DNA analysis, be in a

position to exclude the guilt of the suspect. This is why the principle of proportionality has not been mentioned in this paragraph since the defence might wish to have recourse to DNA analysis in minor cases.

It is another matter that in practice recourse to DNA analysis, in particular such analysis requested or carried out by the prosecution, would be limited to serious cases. It is obvious that DNA analysis, if not only for reasons of cost/efficiency, should not be carried out in simple cases of shop-lifting (if at all possible) or in minor road traffic offences. The use of the word "recourse" instead of "access" shows this distinction. The rule of the best evidence must however be taken into account.

6. Accreditation and control of DNA analysis

45. Properly carried out, DNA analysis would allow a much higher level of differentiation than blood testing, but the use of the technique is constantly evolving and involves highly sophisticated technical equipment. It is therefore important, when the technique is used in the criminal justice system, that only such laboratories are used which meet the highest standards of scientific integrity and technical skills and experience. One way of ensuring this would be to institute some form of accreditation and control system. In France, for instance, the Ministry of the Interior had investigated 18 laboratories and found that only five of them met the standards required by the Ministry. Investigating judges were recommended by the Ministry to use only these laboratories. On the other hand, it is not possible to order judges to have recourse to certain laboratories, since this would infringe upon the liberty of the judge to choose the expert. However, with a proper system of accreditation and control, judges would probably resort to the accredited laboratories which were most suitable to handle the analysis.

DNA analysis is provided by a number of public authorities, for instance the Home Office in the United Kingdom, police laboratories such as that of the Bundeskriminalamt in Germany, etc. This fact would, at least in theory, pose some problems in respect of the notion of independence of the laboratories. On the other hand, those tests provided by private companies could be accused of being prejudiced in favour of the person who paid for the analysis. If a laboratory meets the standard of "scientific integrity" required by the recommendation, such misgivings are fully met.

30 *The use of analysis of DNA*

It is thus important that the methods of analysis with high specificity should be developed so as not to obtain irrelevant information, for instance information relevant to the health of the individual.

7. *Data protection*

46. The recommendation serves as a reminder, together with the preamble, that in particular the data protection aspects of the matter are of importance. In this context, Recommendation No. R (81) 1 on regulations for automated medical data banks should be recalled although a new recommendation, which also would cover genetic data, is currently being drafted.

The collection of the samples do not *per se* constitute personal data for the purposes of data protection legislation. At the very most, they are capable of being so regarded when the samples are analysed and information is deduced from them. This is why the collection itself of the samples is not carried out in accordance with data protection legislation but under normal rules governing police powers or the codes of penal procedure. Storage of the data and use of the information would however be governed, *inter alia*, by data protection legislation.

In so far as the collection of the information is concerned, reference is made to Principle No. 2 in Recommendation No. R (87) 15 regulating the use of personal data in the police sector. This principle requires that the collection of personal data for police purposes should be limited to such as is necessary for the prevention of a real danger or the suppression of a criminal offence. Any exception to this provision should be the subject of specific national legislation. This principle excludes an open-ended, indiscriminate collection of data by the police. "Real danger" is to be understood as not being restricted to a specific offence or offender but includes any circumstance where there is reasonable suspicion that serious criminal offences have been or might be committed to the exclusion of unsupported speculative possibilities.

8. *Storage of samples and data*

47. The working party was well aware that the drafting of Recommendation 8 was a delicate matter, involving different protected interests of a very difficult nature. It was necessary to strike the right

balance between these interests. Both the European Convention on Human Rights and the Data Protection Convention provide exceptions for the interests of the suppression of criminal offences and the protection of the rights and freedoms of third parties. However, the exceptions are only allowed to the extent that they are compatible with what is necessary in a democratic society.

48. Under Recommendation No. R (87) 15, Principles 3 and 7, the storage of personal data should be limited to accurate data and to such data as are necessary to allow police bodies to perform their lawful tasks. The data should be deleted when they are no longer necessary for the purposes for which they were stored.

49. Since the primary aim of the collection of samples and the carrying out of DNA analysis on such samples is the identification of offenders and the exoneration of suspected persons, the data should be deleted once persons have been cleared of suspicion. The issue then arises as to how long the DNA findings and the samples on which they were based can be stored in the case of a finding of guilt.

50. The general rule should be that the data are deleted when they are no longer necessary for the purposes for which they were collected and used. This would in general be the case when a final decision has been rendered as to the culpability of the offender. By "final decision" the CAHBI thought that this would normally, under domestic law, refer to a judicial decision.

However, the working party recognised that there was a need to set up data bases in certain cases and for specific categories of offences which could be considered to constitute circumstances warranting another solution, because of the seriousness of the offences. The working party came to this conclusion after a thorough analysis of the relevant provisions in the European Convention on Human Rights, the Data Protection Convention and other legal instruments drafted within the framework of the Council of Europe. In addition, the working party took into consideration that all member states keep a criminal record and that such record may be used for the purposes of the criminal justice system (see Recommendation No. R (84) 10 on the criminal record

32 *The use of analysis of DNA*

and rehabilitation of convicted persons). It took into account that such an exception would be permissible under certain strict conditions:

- when there has been a conviction;
- when the conviction concerns a serious offence committed against the life, integrity and security of a person;
- the storage period is limited strictly;
- the storage is defined and regulated by law;
- the storage is subject to control by Parliament or an independent supervisory body.

51. It is a matter for each state to define what is meant by "serious offences against the life, integrity and security of persons". It is the intention of the drafters of the recommendation that such DNA files should be limited only to those cases which merit the storage of DNA information.

52. The working party saw the need to make some other exceptions to the main rule. When the concerned person so requests, samples or body tissues might be stored for longer periods, for example to provide evidence about a possible miscarriage of justice. Another exception relates to samples which were found at the scene of a crime and which may not be attributed to an individual. Such samples may be stored until the prosecution of the offence is statute barred, as the case may be under domestic law.

The exception laid down in paragraph four of Principle 8 concerns cases where the national security of a country is involved. In drafting this provision, the working party took into account that Article 8 of the European Convention on Human Rights allows for an exception in the interests of national security. It thought that this exception would in particular apply to terrorist offences which have for a long time been a priority concern of the Council of Europe (see, for instance, the European Convention on the suppression of terrorism, 1977 (European Treaty Series, No. 90) and Recommendation No. R (82) 1 concerning international co-operation in the prosecution and punishment of acts of terrorism).

9. *Equality of arms*

53. This recommendation takes into account that the codes of criminal procedure are different in the member states and, in particular, that the system of investigation and prosecution is different in states which apply the adversarial system and those which apply the inquisitorial system. It is important that the DNA analysis should be accessible to the defence, in particular in states where the laboratories are operated by the prosecuting authorities or in order to obtain a second opinion. The fact that the decision to have recourse to DNA analysis could be taken by the judge in accordance with criteria defined by the law would not be contrary to this principle.

54. The heading "equality of arms" refers to a terminology which is often used in respect of the concept of a fair trial under the European Convention on Human Rights. If the danger exists that the test material might be completely wasted, the defence should be informed so as to permit that its own expertise, wherever practicable, may follow the procedures. The equality of arms is of particular importance in this context. DNA analysis is also an instrument for the defence to acquit a person from further suspicions.

10. *Technical standards*

55. Work is already being carried out at national and European level in order to promote the standardisation of various methods of DNA analysis, for instance by the Swiss Academy of Medical Sciences and the "EDNAP" which is a collaboration between 15 laboratories from different states which work as a sub-group of the International Society of Forensic Haemogenetics. The recommendation is intended to encourage such work which is seen as absolutely necessary in order to achieve the highest possible standards, both at national and international level.

11. *Intellectual property*

56. This recommendation is intended to warn against monopolies by certain biomedical firms or police laboratories which at present seem to dominate the market. Such monopolies might prevent in particular the defence from gaining access to DNA analysis, which would be contrary to the spirit of the recommendation. On the other hand, it must be

34 *The use of analysis of DNA*

recognised that intellectual property rights exist which might be associated with certain methods of DNA analysis. Such rights are of course not questioned by this recommendation, which encourages the holder of the property rights to give access to the technique.

12. *Transborder exchange of information*

57. If all the requirements of this recommendation are satisfied, and in particular the requirements concerning professional knowledge, etc., in Recommendation No. 6, it should be possible to obtain a DNA analysis from another country which could be used before the courts of the requesting country. Cases have occurred, for instance in Germany, where courts have used analysis from laboratories situated in the United Kingdom. The courts should in such cases have the assurance that the standards laid down in the recommendation are met. If on the other hand these standards are not met, states should not resort to international co-operation with laboratories situated in countries which do not apply them. Such a requirement would apply also to non-member states of the Council of Europe.

58. Transborder communication of the conclusions, or for that matter of the samples, may be carried out under the relevant treaties on exchange of information in criminal matters, in particular the European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters (European Treaty Series, No. 30). Such assistance may take many forms, for instance as a letter rogatory under Article 3 of the convention requesting an expert in a laboratory performing DNA analysis to give evidence on oath.

59. Article 12 of the Data Protection Convention provides that a state shall not, for the sole purpose of the protection of privacy, prohibit or subject to special authorisation transborder flows of personal data going to the territory of another state. Two exceptions to this rule are made in the convention.

Glossary of terms

Alleles	Alternative forms of a gene occurring at the same locus on a particular chromosome. Allelic genes control the same inherited characteristic, for example the ABO blood group, but produce variations of that character, for example blood group A, B or O.
Cell	These structures are tiny, and visible only under the microscope, yet constitute the basic building blocks of every tissue and organ, whether plant or animal. Living organisms are made up of millions of cells.
Chromosomes	The elements inside the nucleus which carry the means of inheritance. The human cell has forty-six chromosomes, existing as two basically similar sets. One set will have been inherited from the mother and the other from the father. Chromosomes are ribbon-like structures carrying the genes along their length.
DNA	Deoxyribonucleic acid – the complex chemical substance which is found in the chromosomes. It is composed of a very large number of small sub-units that are arranged in sequences. The size of the sequence and the organisation of the sub-units within it is characteristic of the individual.
DNA fingerprint	Another term used to describe a genetic profile, more specifically the complex pattern of DNA fragments resulting from multi-locus probe analysis (see probe). The procedure is not analogous to ordinary fingerprinting and the term is best avoided.
Gamete	The cell involved in the reproductive process; the female gamete is the ovum (egg) and the male gamete, the spermatozoon (sperm).
Gene	The fundamental physical and functional unit of heredity. Genes control the development of inherited characteristics of the individual, for instance, the colour of the eyes. Each gene is composed of a sequence of DNA and all the genes have their own specific locations on particular chromosomes. Because the cell contains two basically similar sets of chromosomes, one from each parent, the specific location responsible

36 *The use of analysis of DNA*

	for the control of a particular characteristic will occur twice in each cell. Every characteristic is thus controlled by two genes, one originating from each parent.
Genetic code	The information which determines inheritance.
Gene mapping	The process of determining the relative locations of different genes on a particular chromosome.
Genetic profiling	A technique for analysing the DNA. It involves breaking up the DNA structure into small fragments consisting of sequences of sub-units. The size and organisation of the sequences will be characteristic of the individual. Rendering these groups of DNA fragments visible, using one of a number of biochemical techniques, reveals the genetic profile of that individual.
Genome	All the genetic material in a cell or, more specifically, carried by a gamete.
Heterozygote	An individual having two different forms (alleles) of a gene at a given locus on homologous chromosomes. For instance, a blood group AB person would possess the gene for group A on one chromosome and the gene for group B on the other chromosome at the locus controlling the ABO blood group.
Homologous	The corresponding chromosomes, one originating from the chromosomes mother and one the father, which bear the same genes.
Homozygote	An individual having two identical forms (alleles) of a gene at a given locus on homologous chromosomes.
Locus	The site of a gene or some other DNA sequence on a chromosome. The locus may be occupied by one of a number of alleles.
Non-coding DNA	Those parts of the DNA which do not represent genes, and therefore do not control any physical characteristics but which may in some circumstances be analysed in genetic profiling.
Nucleus	The nucleus is a structure found inside the cell. Almost every cell contains a nucleus, the most notable exception being the human red blood cell. The nucleus contains the chromosomes.

Glossary 37

Polymerase chain reaction (PCR)	A technique for increasing the sensitivity of DNA analysis. It is a means of amplifying a sequence of the DNA, identical in structure to the initial seed material, in order to provide sufficient DNA for analysis.
Probe	A sample of specially prepared DNA used to visualise the DNA during analysis. Single-locus probes (SLPs) react only with particular fragments of the DNA, revealing just a part of the genetic profile. Multi-locus probes (MLPs) reveal a large number of profiles.
Restriction enzyme	A "biological scissor" produced by certain bacteria, used to cut the DNA into small fragments.